

NIDV

Národní institut pro další vzdělávání

SBORNÍK

vybrané práce z literárního a výtvarného projektu

Evropa ve škole

Ročník 24 • 2014/2015

Výsledky literární části soutěže Evropa ve škole 2014-2015

I. kategorie (6 - 11 let)

Místo	Jméno narozen(a)	Téma	Název práce	Adresa školy, jméno vyučující
1. a 2. místo	neuděleno			
3. místo	Martin Puk *2006	Jak rostu a rozvíjím se	O tygříku Michalovi; Měli jsme raketu	ZŠ Spořilov, Kotkova, 530 03 Pardubice (Pardubický kraj)
Čestné uznání	Lenka Kuželová *2003	Společně to půjde líp – spolu to dokážeme	Spolupráce	ZŠ a MŠ Vlkův, Náves 43/7, 751 19 Vlkův (Olomoucký kraj)
Čestné uznání	Matěj Frydrych *2005	Sám bych to nedokázal	Sám bych se domů nedostal	ZŠ a MŠ Starý Poddvorov, 696 16 Starý Poddvorov 173 (Jihomoravský kraj)
Čestné uznání	Lenka Hochbergerová *2004	Evropská města a jejich rozvoj	Mostar – okouzlující město	ZŠ T. G. Masaryka 1145, 570 01 Litomyšl (Pardubický kraj)

II. kategorie (12 - 14 let)

Místo	Jméno narozen(a)	Téma	Název práce	Adresa školy, jméno vyučující
1. místo	Anna Štorcová *2000	Sám/sama bych to nedokázal/a	Maminka	ZŠ, U Vorliny 1500, 258 01 Vlašim (Středočeský kraj)
2. místo	Martin Hrach *2000	Víc hlav víc ví	Krtek	ZZŠ E. Beneše, Mírové nám. 1466, 397 01 Písek (Jihočeský kraj)
3. místo	Adéla Metličková *2002	Nejužitečnější ze všech umění je umění být užitečný	Jakub Jan Ryba	ZŠ, Komenského 543, 262 40 Rožmitál pod Třemšínem (Středočeský kraj)
3. místo	Kateřina Chvostková *2002	Evropská města a jejich rozvoj	Jak to vypadalo kdysi? (Psáno malou Kačenkou)	ZŠ P. Bezruč, tř. T.G. Masaryka 454, 738 01 Frýdek-Místek (Moravskoslezský kraj)
Čestné uznání	Tereza Musilová *2003	Spolupráce	Přátelství; Spolupráce	ZŠ, Sv. Čecha 1686, 565 01 Choceň (Pardubický kraj)
Čestné uznání	Tereza Dojčánová *2001	Lidská důstojnost	Návrat štěstí	ZŠ Holice, Holubova 47, 534 01 Holice (Pardubický kraj)
Čestné uznání	Doubavka Kolářková *2003	Děk za tvou pomoc	Vzpomínka	Gymnázium, Komenského 2, 736 01 Havířov-Město (Moravskoslezský kraj)

**Národní institut pro další vzdělávání
a Národní komitét soutěže Evropa ve škole**

vyhlásily ve školním roce **2014/2015**

již **24. ročník**

výtvarné a literární soutěže Evropa ve škole

Soutěž je vyhlašována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a v České republice probíhá od roku 1992. Od roku 1999 byl jejím garantem Národní institut dětí a mládeže (NIDM). Od 1. 1. 2014 převzal garanci nad soutěží Národní institut dalšího vzdělávání (NIDV).

Soutěž je určena:

žákům a studentům všech stupňů a typů základních a středních škol a školských zařízení.

Cíl soutěže:

„Evropa ve škole“ je soutěž s dlouhou tradicí organizovaná v evropských zemích od roku 1953 pod patronací mnoha významných evropských institucí. Základní myšlenkou je propagovat mezi dětmi, žáky, studenty a učiteli ideje vzájemné sounáležitosti evropských zemí a podporovat v nich pocit spoluodpovědnosti za osud Evropy. Důraz je kladen na výchovu k evropanství a k demokratickému evropskému myšlení.

Podmínky soutěže:

Letošního ročníku soutěže se mohly zúčastnit děti a mládež ve 4 věkových kategoriích, které jsou odstupňované odlišně pro výtvarné a pro literární aktivity:

„Výtvarníci“	„Literáti“
1. kategorie: 4 – 8 let	1. kategorie: 6 – 11 let (do 5. ročníku)
2. kategorie: 9 – 12 let	2. kategorie: 12 – 14 let (6. – 8. ročník ZŠ + příslušné ročníky víceletých gymnázií)
3. kategorie: 13 – 16 let	3. kategorie: 15 – 17 let (9. roč. ZŠ + příslušné ročníky víceletých gymnázií + 1.a 2. ročník SŠ)
4. kategorie: 17 – 21 let	4. kategorie: 18 – 21 let (3. a 4. ročník SŠ)

Motto soutěže tohoto ročníku souvisí s vyhlášením roku **2015 jako Evropského roku rozvojové spolupráce**

2015 Evropský rok rozvoje – důstojnost pro všechny

Výběr témat ke zpracování (nejen pro literáty):

Rozvoj je chápán jako proces zlepšování, vedoucí ke vzniku lepší verze než byla předchozí, ze které vycházela.

„Seberozvoj je pro mnoho lidí majákem, který jim ukazuje světlo v temných vlnách chaosu života.“

- Rozvoj je cesta dopředu
- Jak rostu a rozvíjím se
- Můj rozvoj je cestou za poznáním

Spolupráce znamená společné úsilí zaměřené na dosažení prospěchu všech, kteří se na něm podílejí.

„Ten dělá to a ten zas tohle a všichni dohromady uděláme moc...“

- Sám/sama bych to nedokázal(a)
- Táhneme za jeden provaz // Ve dvou se to lépe táhne
- Víc hlav víc ví
- Společně to půjde líp // Spolu to dokážeme

„Jedním prstem ani oblázek neuzvedneš.“

„Nikdo z nás není tak chytrý jako my všichni dohromady.“

Japonské přísloví

„Velkých cílů je možné dosáhnout jedině, když se spojí mnoho lidí dohromady.“

John Maxwell

„Sami toho zvládneme tak málo, ale když se spojíme, zvládneme cokoli.“

Helen Keller

Rozvojová spolupráce a humanitární pomoc - rozvojová spolupráce se snaží reagovat na nejpalčivější problémy rozvojových zemí, jako jsou např. omezení světové chudoby; podpora vzdělání a odstranění negramotnosti; zlepšení zdraví obyvatel rozvojových zemí; zlepšení ekonomické situace zemí (oddlužení); zlepšení životního prostředí; zlepšení postavení žen ve společnosti (rovnost pohlaví) aj.

„Jediný smysluplný způsob života je aktivita ve světě, nikoliv aktivita obecně, ale aktivita dávání a péče o bližní.“

Arnold Schweitzer

- Pomáháme těm, kteří to potřebují
- I malá pomoc je důležitá
- Jak bych ti/vám mohl(a) pomoci
- Ti, kteří potřebují pomoc
- Když pomáháš druhým, pomáháš i sobě
- Dík za tvou pomoc // Komu patří dík
- K pomáhání druhým potřebujeme dobře znát i sebe samé a sami sobě rozumět

„Kdo nedělá nic pro druhé, nedělá nic pro sebe.“

Johan Wolfgang von Goethe

„Nikdo není zbytečný na světě, kdo ulehčuje břemeno někomu jinému.“

Charles Dickens

„Nejužitečnější ze všech umění je umění být užitečný.“

Benjamin Franklin

„Kdybychom pomohli doufat i jen jedinému člověku, nežili bychom nadarmo.“

Martin Luther King

„Mezi dvěma lidmi budiž při dobrodiních tento zákon: Jeden by hned zapomněl, co dal, a druhý, aby nikdy nezapomněl, co dostal.“

Seneca

Lidská **důstojnost** pochází z latinského slova *dignitas*, což znamená hodnotu a vznešenost. Předpokládáme-li, že každému člověku náleží důstojnost, můžeme usoudit, že každému člověku náleží také určitá hodnota a vznešenost. Důležitým pojmem pro pochopení důstojnosti je „úcta“ – úcta k sobě samému i úcta k jiným lidem.

1. článek **Všeobecné deklarace lidských práv** vyhlášené generálním shromážděním spojených národů 10. prosince 1948 uvádí, že: „*Všichni lidé se rodí svobodní a stejné důstojnosti a práv.*“

„Pamatujte na úctu k sobě, úctu k druhým a odpovědnost za vaše konání.“

Dalajlama

- Člověku přísluší důstojnost // Proč přisuzujeme člověku důstojnost?
- Co přináší lidská důstojnost? // Co je a co není důstojné člověku
- Každý má právo na život v souladu s lidskou důstojností
- Nejsem zbytečný(á) a i přes svoji odlišnost mám lidskou důstojnost
- Lidské bytosti coby tvorové společenští potřebují, aby jim druzí přiznali určitý respekt a tím jim dodali oprávnění k sebeúctě
- Sebeúcta předchází úctě k druhým

„Sebeúcta je onen niterný pocit, který máme, když přemýšlíme o své vlastní hodnotě.“

Denis Waitley

„Sebeúcta je pověst, jakou máš sám o sobě.“

Brian Tracy

„Svět bude zlej, pokud nezačnou lidi věřit v lidi.“

Karel Čapek

Témata (nejen) pro výtvarníky:

- Evropská města a jejich rozvoj (takové byly a takové jsou dnes)
- Rostu a rozvíjím se – čím chci být, až budu velký
- Rozvoj člověka – od hravého dětství k důstojnému stáří
- Pomocné ruce – ti, co pomáhají druhým (*hasiči, záchranáři, policisté, lékaři...*)
- Co a jak nám pomáhá – pracovní nástroje v rukou člověka
- Jak pomáháme druhým
- Když se ruka k ruce přidá... (tak se dílo podaří) // Tvoříme spolu

Termíny:

Školní kola projektu Evropa ve škole se uskuteční **do 13. února 2015**.

Krajská kola se konají **do 13. března 2015**.

Ústřední kolo (vyhodnocení literárních prací): **15. dubna 2015 v Praze**.

Ústřední kolo (vyhodnocení výtvarných prací): **16. a 17. dubna 2015 v Ivančicích**.

Setkání účastníků projektu (ústřední přehlídka) se uskuteční **28. a 29. května 2015 v Ivančicích**.

Garant ústřední přehlídky soutěže ve šk. roce 2014-2015:
SVC Horizont Ivančice

Kontaktní adresa:

Mgr. Barbora Šteflová

Národní institut dalšího vzdělávání, Talentcentrum

Senovážné nám. 25

110 00 Praha 1

e-mail: steflova@nidv.cz

www.nidv.cz

Dvě krátké povídky

**Martin Puk, I. kategorie, 8 let,
Základní škola Spořilov, Pardubice**

Příběh tygra Michala

První, koho jsem uviděl, když jsem se narodil, byla maminka. Vzala mě do tlapek a řekla: „Ty můj malý broučku!“ Vlastně měla říci: „Ty můj malý tygříku!“ Ale asi všechny maminky na světě říkají svým dětem broučci.

A tak jsem rostl a rostl a už mi bylo osm let a začal jsem se učit lovit. Můj tatínek byl vůdce tygrů a přál si, abych i já byl jednou vůdce. Ale já jsem nechtěl!

Dlouho však netrvalo, tatínkovi a mamince přeci jen síly ubývaly a jednou mi řekli: „Chlapče, je čas. Budeš vůdce.“ Ale já na to: „Nevím, nevím, jen to zkusím.“ A abych na to vůdcovství nebyl sám, našel jsem si lvici a žili jsme šťastně až do smrti.

Měli jsme raketu

Šel jsem jednou ze školy. Jako obvykle pro mě přijel tatínek, ale než jsme spolu došli k autu, zastavil jsem se, protože jsem měl divný pocit, že je něco před školou jinak než jindy! Ale co?

Nebudete tomu věřit, ale uviděl jsem raketu. Zeptal jsem se tatínka: „Co tady dělá raketa?“ „Víš, synku, my s maminkou poletíme na Měsíc. Jestli chceš, můžeš letět s námi.“ „Já můžu?“ „Ano, letíme za tři dny.“ Jupíí, huráá! Tři dny utečou jako voda.

A taky že ano. Tři dny už uběhly. Maminka s tatínkem jdou k raketě a synek radostně skáče před nimi. Maminka otevírá dveře od rakety. A konečně maminka s tatínkem do rakety nastupují. Synek hned za nimi. A letí!

A víte co? Ve vesmíru objevili novou planetu!

Spolupráce

Lenka Kuželová, I. kategorie, 11 let,
ZŠ a MŠ Vlkoš

Už od pradávna žili lidé v tlupách, v kmenech. Cítili se tak neohroženi, měli každý v každém oporu.

Však i dnes žije rodina pospolu. Například svatba -je krásné vidět, že se dvě duše našly a zůstanou spolu. Budou si navzájem pomáhat a jeden druhého chránit.

Podobně je to s přátelstvím - je krásné vědět, že vás někdo podrží, když padáte. Pomoc druhým je velmi dobrý skutek, udělá to vám i jemu dobře, když ví, že vám může věřit a vy vidíte, jak se usmívá.

Je to dar umět spolupracovat s jinými lidmi, je lepší pouštět se do větších prací s pomocí druhého. Víte pak, že vám pomůže a poradí, a vždy rád.

Spolupracujeme spolu i doma, jeden vaří, druhý uklízí a práce je hned hotová.

Můžete si říkat, co chcete, ale společně to půjde líp. Spolu to prostě dokážeme.

Sám bych se nedostal domů

**Matěj Frydrych, I. kategorie, 10 let,
ZŠ Komenského, Frýdlant n. Ostravicí**

Bylo to jednou o prázdninách. Jeli jsme na dovolenou do Francie navštívit Paříž. Bydleli jsme v hotelu *Adagio Paris Tour Eiffel*.

Jednou jsme se šli podívat na Eiffelovu věž. Cesta od hotelu byla dlouhá. Během ní jsem si odskočil pro zmrzlinu, a když jsem si ji koupil, zjistil jsem, že u fontány, kde na mě měli čekat rodiče a brácha, nikdo není. Myslel jsem, že je to vtip.

Pokračoval jsem v cestě k Eiffelově věži sám. Když jsem ušel sto metrů a pořád mě nikdo nevystrašil, došlo mi, že jsem se skutečně ztratil. V hlavě se mi honila spousta otázek. Ale našel jsem v sobě odvalu a řekl jsem si: „No nic, budu pokračovat v cestě podle mapy a někde se potkáme.“

Šel jsem, šel a šel a začalo se stmívat. A já neměl ani baterku. Nevěděl jsem, jestli jsem v půlce cesty nebo na začátku. Byl jsem zoufalý. Začal jsem volat: „Mami, tati, kde jste?“ Ale nikdo se neozýval. Běhal jsem někde po náměstí sem a tam. Rozbrečel jsem se a začal jsem se sám sebe ptát: „Co budu dělat? Ztratil jsem se v Paříži a neumím ani slovo francouzsky.“

Najednou jsem zahlédl nějakou postavu. Myslel jsem, že je to někdo z mé rodiny. Ale místo toho jsem uslyšel: „Please, help me.“ Náhle jsem před sebou uviděl kluka. Zeptal jsem se ho: „What's the matter?“ a z očí mi přitom tekly slzy. A ten kluk mi odpověděl: „I lost. (Já jsem se ztratil).“ Zeptal jsem se ho: „Where are you from?“ Nemohl jsem uvěřit tomu, že je z Česka.

Zkusil jsem na něj opatrně promluvit česky: „Jak se jmenuješ?“ Odpověděl, že David. „Ty jsi taky z Česka?“, zeptal se. Náš rozhovor pokračoval asi další hodinu. Dozvěděl jsem se o Davidovi spoustu zajímavostí. Že je z Brna, že umí francouzsky a anglicky, a že se mu stalo to, co mně. Ztratil se. Najednou nám došlo, že už je docela tma. Vytáhl jsem si ze svého batůžku pláštěnku a David náhradní bundu. Lehli jsme si pod nejbližší strom a zkusili jsme usnout. David usnul co nevidět, ale já jsem celý zbytek noci skoro nespál. Pořád jsem musel myslet na to, co se stane zítra.

Najdu svoji rodinu? Dostanu se ještě někdy domů? Je správné, že jsem tady s Davidem? Neměl jsem jít na policii?

Když se David probudil, ukázal jsem mu svoji mapu a zeptal se, jestli neví, kudy se jde k Eiffelově věži. Najednou David řekl: „Hele!!!!“ Uviděli jsme v dálce Eiffelovu věž. Bylo to od nás asi tak kilometr.

Tu se před námi objevil pán v modrém obleku. David řekl, že je to policista. Strašně jsem se polekal. Co s námi chce udělat? Policista řekl: „Que faites-vous ici?“ Pošeptal jsem Davidovi, ať to přeloží. David řekl, že se ptá: „Co tady děláte?“ Když mu odpovíme, že jsme se ztratili, co s námi udělá? Měl jsem pocit jako kdybych už nikdy svoji rodinu neměl vidět. David mu řekl: „Nous regardons sites locaux“, policistu to uspokojilo a šel dál.

Zeptal jsem se Davida: „Co jsi mu nakonec odpověděl?“ „Že jsme se ztratili?“ David se usmál: „Neboj se, řekl jsem mu, že se jdeme podívat na zdejší památky.“ Ulevilo se mi.

Sám jsem byl překvapený, že jsem se s Davidem cítil tak bezpečně a odvážně. Obdivoval jsem, jak dobře umí francouzsky. Stal se pro mě přítelem i velkým vzorem. Jednou bych chtěl taky tak umět jazyky.

S Davidem jsme si vyměnili adresy a řekli jsme si, že jestli se dostaneme domů, hned si napíšeme.

Když jsem konečně došel k Eiffelově věži, byla tam spousta lidí. Obešel jsem celou věž kolem dokola, ale svoji rodinu jsem neviděl. Začal jsem si říkat, že už je asi nikdy neuvidím, že jsem měl všechno říct tomu policistovi. Vtom někdo zavolal moje jméno. Znejistěl jsem. Přes slzy v očích jsem uviděl maminku. Našel jsem ji, našel jsem svoji rodinu, chtělo se mi brečet nahlas. Jen tak jsme se objímali a byli rádi jeden za druhého.

Když jsme se vrátili domů, první věc, kterou jsem udělal, byla, že jsem napsal Davidovi. Měl jsem strach, jestli je v pořádku.

Týden po tom, co jsem dopis poslal, mi David odpověděl. Prý své rodiče našel taky. Ulevilo se mi. Byl jsem šťastný, že se Davidovi nic nestalo.

Oba dva jsme měli to štěstí, že jsme se potkali se svou rodinou. S Davidem se z nás stali velmi dobří přátelé. Často si spolu píšeme dopisy. A co víc, dokonce jsme se už několikrát navštívili a vždy si vzpomeneme na naše velké letní dobrodružství.

Mostar - okouzlující město

**Lenka Hochbergerová, I. kategorie, 11 let,
Základní škola T. G. Masaryka, Litomyšl**

Město Mostar se nachází ve státě Bosna a Hercegovina, což je země v jihovýchodní Evropě, na Balkánském poloostrově. Jeho hlavním městem je Sarajevo. Mostar je druhé největší město této země a nachází se 70km jihozápadu od Sarajeva. Leží na řece Neretvě, která se vlévá do Jaderského moře. Má asi 105 000 obyvatel a žijí tu tři národnosti: Bosňané, Srbové a Chorvaté.

Město bylo založeno v roce 1522 za dob vlády Osmanské říše. Jeho název pochází od místního světoznámého mostu, který byl vystavěn v roce 1566 a je dominantou tohoto okouzlujícího místa. Roku 1878 se dostalo město pod rakousko-uherskou správu a stalo se důležitým obchodním centrem. Po první světové válce se stal Mostar součástí tehdejší Jugoslávie. V roce 1992 vyhlásila Bosna a Hercegovina nezávislost na Jugoslávii. Bělehradské velení toto neuznalo a poslalo do země vojsko s tanky a tak začala válka. Během bombardování bylo zničeno mnoho historických, ale i běžných budov. Zničený byly krásné mešity, které jsou pro tamní obyvatelstvo posvátné jako pro některé naše spoluobčany naše kostely. Dále bylo válkou zničeno mnoho katolických katedrál a františkánských klášterů. Součástí války se staly i boje mezi Chorvaty a Bosňany o město a 9. listopadu 1993 byl střelbou bosenských Chorvatů téměř zničen Starý most, který byl po válce opraven a nyní je památkou UNESCO. Procházka po tomto nezvyklém žulovém mostě, který spojuje oba břehy řeky Neretvy, je nezapomenutelná. Zničující válka skončila podepsáním příměří 25. února 1994.

Po rozdělení Bosny a Hercegoviny na muslimsko-chorvatskou a srbskou část připadl Mostar Chorvatům a Muslimům, většina Srbů z města odešla. Po válce zůstalo hodně materiálních škod, ale i mnoho škod na lidech; dříve sousedé a přátelé byli po válce jako cizí. Přátelství se mezi lidmi žijícími v této zemi pomaličku opět vytváří, ale nejde to hned a bude to ještě nějakou chvíli trvat. V roce 1999 se Turecko, Nizozemsko, Itálie, USA a Chorvatsko daly dohromady a připravily plán na nové postavení válkou zničené dominanty Mostaru, který tomuto městu dal jméno. Stavba nového mostu

trvala pět let. Při jeho stavbě museli stavitelé dodržet přesně tehdejší postupy, jaké znali dřívější turečtí stavitelé, tak jako když se třeba u nás v České republice opravoval náš slavný Karlův most v Praze. Po novém mostě se mohli obyvatelé Mostaru, ale i turisté, opět projít v červnu roku 2004 a v roce 2005 byla tato pozoruhodnost opět zapsána na seznam světového dědictví UNESCO. Na místě, ze kterého byl Mostar za bojů ostřelován, Chorvati vztyčili velký ocelový kříž jako symbol své víry, který je nyní dalším význačným bodem města.

V létě roku 2014 jsem měla s rodiči a bratrem možnost toto město navštívit a vidět mnohé pozůstatky z války, ale také se projít starobylostí části Mostaru, kterou se přijde k památnému žulovému mostu. Samozřejmě procházku po tomto mostě jsme si nemohli nechat ujít. Zajímavostí je, že mladíci z Mostaru se stávají muži až ve chvíli, když skočí z nejvyššího místa tohoto mostu do řeky Neretvy.

Dále jsme také navštívili jednu mešitu s vysokým minaretem (věží) a zajímavé bylo, že do ní nesmějí vstoupit ženy v sukni, či krátkých kalhotách. Při vstupu do mešity nám dali šátek a musely jsme si ho omotat okolo pasu tak, aby nebyly vidět holé nohy. Z minaretu mešity byl nádherný výhled na tok řeky Neretvy, Starý most a celé staré, ale i nové město. Líbila se mi poloha města, protože se rozprostírá mezi horami, které ho obklopují. Když jsme do Mostaru příjížděli, město nebylo vidět, až najednou z jedné zatáčky se nám tato krása ukázala.

Určitě vřele doporučuji každému z Vás alespoň jednou v životě toto místo plné protikladů a rozdílných světů navštívit. I já bych se ráda do Mostaru určitě jednou vrátila, protože by mě zajímalo, jak město pokračuje ve své obnově a rozvoji. Na vlastní oči jsem viděla opravu domů, vysazování stromů a zakládání nové zeleně. Překvapilo mě, kolik jsem potkala turistů z cizích zemí a myslím si, že tímto by se mohla zlepšit ekonomická i finanční situace ve městě.

Maminka

**Anna Štorcová, II. kategorie, 14 let,
Základní škola, U Vorliny 1500, Vlašim**

2002

„No tak pojd'! Neboj se.“

Moje malinké a vratké nožičky se pomalu pohybovaly vpřed. Od rozevřené maminčiny náruče mě dělilo pouhých pár centimetrů. Pro mě to ale byla nesmírná vzdálenost, vyžadující mnoho úsilí a nadlidské soustředění.

Jeden krůček, druhý krůček a třetí. Při čtvrtém krůčku se mi nožička neposlušně zamotala o tu druhou, ale můj pád bezpečně zbrzdily maminčiny ruce, které mě k sobě přivinuly. Voněla. Voněla tak, jako voní vždycky. Po mýdle a kopretinách. Ruce mě znovu postavily na zem.

„Tak pojd'! Teď už to určité zvládneš.“

2004

Děti všude kolem si hrály, výskaly a nadšeně kolem mě pobíhaly. Maminčina ruka mě pevně tiskla. Pak mě ale pustila a popostrčila dál do místnosti. Maminka měla na tváři ten samý úsměv, jako má vždycky, když se mi něco povede. Pak mi dala pusu na čelo a zavřela za sebou dveře. Nechala mě tady! Nechala mě tady a odešla! Paní v bílém mě posadila ke stolečku a dala mi pastelky. Můj papír ale zůstal bílý až do oběda. A můj talíř zůstal takový, jaký ho přede mě položili. Ani když ostatní děti spaly ve svých postýlkách, se moje oči nezavřely. Bylo mi smutno. Nechápala jsem, proč se ty ostatní děti tak radují, že je tu jejich maminky nechaly. Že je opustily! Bylo mi k pláči. Odpoledne se všechny děti probudily a pokračovaly dál v radovánkách. Seděla jsem v rohu u stolečku a bylo mi hrozně. Otevřely se dveře a jedno z dětí s křikem skočilo do náruče postaršímu pánovi. Chytlo se ho za ruku a on si je odvedl. Závíděla jsem té holčičce. Taky jsem chtěla jít drnů. Už se mi začínalo chtít plakat, když vtom se otevřely dveře a v nich se objevila nádherná tvář mojí maminky. S radostí jsem jí skočila do náruče. A ona mě odvedla domů. Další den mě přivedla znovu. Tentokrát už jsem ale neměla strach. Věděla jsem totiž, že moje maminka se pro mě vždycky vrátí.

2007

Nádvoří plné rodičů a dětí, které k zemi táhla jejich aktovka větší než ony samy. Maminka mi upravovala mašli ve vlasech a diktovala mi přitom zásady slušného školního chování. „Ano, mami, jáť o zvládnou. Neboj se.“ „Já vím, že jo.“ Dala mi pusku na čelo a pohládila mě po tváři. Pak se otevřel hlavní vchod školní budovy a všechny děti zamířily dovnitř. Otočila jsem se a s úsměvem, kterému chybělo pár zubů, jsem mamince zamávala. Usmála se a já bych přísahala, že si z tváře utřela slzu.

2015

„Ztiš tu hudbu proboha! Vždyť tu všichni ohluchneme!“ rozletí se dveře mého pokoje. „Ježíšmarjá, dyť jó, mami. Vůbec pro to nemáš pochopení.“ „Já mám pochopení pro hudbu, ale né pro tohle hlasité nesmyslné řvání, které ty za hudbu považuješ. A taky pro tenhle binec. Udělej s tím něco.“ „Bože, to není bordel, je to tu prostě jenom trochu zútulněný.“ „Já ti dám zútulněný. Uklid' si a hned. A všechny drzý připomínky si nech.“ Zavřela za sebou. Slyšela jsem její kroky po schodech dolů do kuchyně. „Vopruz! Dyť je to tu dobrý, co by chtěla.“ Skočím zpátky na postel a znovu pustím hudbu. Otevřu notebook, kde bliká jedna nepřečtená zpráva: Kde jsi? Odpovím: Ale... Matka zas vopruzuje. Znáš to. Dveře se rozletěly: „Jestli ta hudba do sekundy neumlkne, tak to rádio uvidíš lítat!“ „Zaboha! Už to vypínám.“ „Tak mě napadá, máš všechno do školy?“ „Noooo...“ „Alou a chci vidět pilné studium.“ „Ale..“ „Žádný ale, chceš něčím bejt, nebo chceš umejvat záchody?“

2016

„Mám tam jít s tebou?“ „Bože, mami! Je mi 15 let, proboha!“ „Dobře, broučku, promiň. Ale to víš, je to skoro jako včera, co sem tě přivedla do školky, a teď tě vedu na střední školu.“ „Tak za prvé, mami, nech toho vzpomínání. A za druhé, nevedeš mě. Pouze si mě pomocí svých citově vydíracích prostředků donutila, abych se nechala odvézt.“ „Vzpomínám si, jak jeden den, když ti bylo...“ „Mami!“ „Už čím.Tak pa a užij si to.“ „Neboj.“ Vysoukala jsem se z auta a mávla na svoji kamarádku, co na mě čekala u vchodu. Ani jsem už nevnímala, že tam moje máma pořád sedí a usazeným očima mě pozoruje.

2020

S infarktem v patách šplhám do schodů majíc na zádech snad stokilový batoh s učením. Vracím se domů z internátu po úspěšně složené maturitní zkoušce. Odemknu si dveře a s úlevou ze sebe shodím všechn náklad. Doma je ticho, shodím boty a jdu do kuchyně vybrakovat lednici. Vtom si ale všimnu světla linoucího se zpod dveří obýváku. Otevřu a tam sedí celé mé přibuzenstvo. Všude jsou chlebičky a balónky a fóborky a celé je to takové, jak to nazvat, barevné? Mamka drží v ruce doma upečený dort a volá: „Sláva úspěšnému maturantovi!“ Nestíhám se ani nadechnout a už začíná objímání. Počíná to babičkami a končí sestřenicí, která mi do ucha šeptá: „To zvládneš, prostě se usmívej a dělej, jak se baviš. Snaž se vypadat, jakože na týhle rodinný oslavě nejsi za trest.“

Dám na její radu a usmívám se. Ač to kolem vypadá jak na kindrparty, všichni se očividně baví. Bože! Copak si člověk nemůže v klidu odmaturovat, aniž by se to jeho přehnaně starostlivá matka snažila oslavit a pokud možno zajistit této skvělé zprávě zítřejší titulní stranu v tisku?!

2029

Zívnu a líně se zvednu od počítače. Může být tak 9 hodin a v celém bytě je tma. Podívám se ven z okna. Už jenom pro tenhle krásný pohled na rozsvícený Manhattan jsem si tenhle byt vybrala. V kuchyni si doleji čaj a vracím se zpět k počítači, abych dopsala záznam jednoho chirurgického zákroku, který jsem dnes provedla. Zavřu soubor a uložím ho. Chystám se ještě zkontrolovat email, když se mi v rohu obrazovky zobrazí přicházející hovor. Z okénka na mě kouká obličej mé matky. „Ahoj, zlatíčko. Jak se máš? Máte tam v Americe teplo? Máš co jíst?“

„Čau, mami. Neboj, všechno je v pořádku. Je tu krásnejch 28 stupňů a lednici mám plnou jídla.“ „A pereš si? Nezapomeň, že nesmíš míchat barvy a taky, aby se prádlo nesrazilo!“ „Mami! Je mi 28 let!“

„Já zapomněla, zlatíčko. Promiň.“

„Proč vlastně voláš?“

„Chci ti jenom říct, jak moc tě mám ráda.“

„Já vím, mami, taky tě mám ráda, ale tenhle týden mi to voláš už počtvrté. Je všechno v pořádku?“

„Vážně? To já to ani nepočítám. Všechno je, jak má být.“

„Dobře, mami. Tak já budu muset jít. Mám ještě hodně práce. Ano? Tak pa!“

„Pa, zlatíčko.“

Obrazovka ztmavne a já protočím oči.

„Seš si úplně jistá, že tam musím? Ty mě to přece můžeš naučit tady doma, ne?“ Můj šestiletý syn se takhle hloupě ptal celou cestu. Vždy, když už jsem

se ale nadechovala, že jeho otázky zastavím, vzpomněla jsem si, že ani já jsem nebyla jiná, když mě moje maminka první den vedla do školy. Dostrkala jsem ho až před vchod. Otočil se a mával mi. Dva přední zuby mu chyběly, a tak jeho úsměv vypadal komicky. Zamávala jsem mu nazpět a byla jsem hrdá. Tak hrdá jako má matka před lety. Už je to s tou matikou lepší?“

„Ále. Tu trojku už opravil, ale stejně to není žádná sláva. Znáš ho. Chytřej to on je, jen by se musel učit. Jediný, co má v hlavě, je ten hokej a nic jinýho.“

„Však s tebou to, beruško, nebylo lepší.“ „Mami!“

„No co, snad si nemyslíš, že si nějakéj matematickej Einstein?!“ „No tak Einstein zrovna né, ale...“

„Tak vidíš! Jen ho kluka nech, hlavně, že dělá to, co ho baví.“ „A co práce? Pořád nelituješ toho, že ses z Ameriky vrátila? Tam jsi měla vyšší plat.“ „Ani ne, mami. Stejně tam tak jednou měsíčně létám. Tady mám rodinu a dobré místo na chirurgickém oddělení a nic mi nechybí.“ „Tak to jsem ráda. Stejně tě mám radši tady doma.“

2045

„Jdu k babičce! Nechceš jít taky? Naposledy jsi tam byl minulý týden!“ ptám se svého syna. „Mami! Božínku, babička to přežije. To že ty seš tam pečená vařená neznamená, že tam musím bejt každý den i já! Pozdravuj ji.“ „Ty seš teda vnuk. Počkej, to si babička bude pamatovat, až budeš něco potřebovat.“

„Kde je Honzík?“

„Doma, mami. Říkala jsem mu, ať přijde, ale je to lenoch líná.“

„Teda! A já jsem mu zrovna upekla ty koláčky, jak on je má moc rád. Já vám je zabalím a vezmeš je domů. Přece jsem je nepekla jen tak pro nic za nic.“

„Koukám, že luxuješ, chceš pomoci?“

„To já to zvládnu, jenom kdybys mohla tím luxem zajet támhle pod ty skříně, mě bolejí záda, když se tam musím takhle ohýbat.“

2046

„Chceš něco vyprat Honzí? Jo a taky jestli bys mohl pak uklidit ze zahrady tu sekačku.“ „Zavři dveře, mami! Zrovna jsem v levlu té počítačové hry, kdy tu po mně střílí ty hloupý potvory. Nemůžu se vyrušovat, takže počkej!“

Nervy já ale mám jen jedny. Vytáhla jsem mu Xbox ze zásuvky a zhasla obrazovku. „Co děláš, mami! Zbláznila ses? Budu to teď muset hrát znova!“

„Jak to se mnou muvíš? Ztiš ten tón a žádný počkej!“ „Sorry. Ale to by tě zabilo 20 minut počkat?“ „A víš, že i jo? Já jsem tvoje matka a žádný počkej mi říkat nebudeš!“ „Proč seš na to tak háklivá?“

„Chceš to slyšet?“ posadím se na postel. „Když jsem já byla v tvém věku, taky jsem říkala věci, jako počkej, mami! Nemám čas! Nechci. Zavři dveře. Ale ona

mi nikdy nic takového neřekla! Vždycky měla čas, i když jí nebylo dobře, nikdy mě nenechala čekat. Vždycky mne zahrnovala láskou a všechno, co dělala, bylo jen pro mě a pro moje dobro.“ „Aha tak to sorry, mami. To já tě mám jako taky rád, no.“ „Já tebe taky, Honzíčku.“

2054

„Tak pojď, mami! Ty to zvládneš.“ „A nepojedeme radši výtahem?“ „Výtah se rozbil, mami. Neboj se, pojď.“

Chytla jsem ji za její malinkou, hubenou, vrásčitou ručku a vedla ji nahoru po schodech. „No, vidíš.“

Její noha nedošlápla pořádně a ona sebou cukla zpátky, ale moje ruce ji bezpečně zachytily a udržely stabilitu.

„Děkuju, holčičko moje!“ „Neděkuj, maminko. Objala jsem ji.“ A voněla tak jako vždycky. Po mýdle a kopretinách.

Krtek

**Martin Hrach, II. kategorie, 14 let,
Základní škola E. Beneše, Písek**

Příběh, který vám chci napsat, mi vyprávěla moje babička. Bylo to v době, kdy ještě v televizi nevysílali „Receptář“ nebo jiné pořady určené pro zahrádkáře, ve kterých radili různí odborníci, opravdoví mistři ve svém oboru. Jediným místem tak zůstala hospoda, kde se dalo probrat úplně všechno a samozřejmě se dotyčnému dostalo „zaručené“ rady, jak ten či onen problém vyřešit. A ten samý postup použil i můj děda.

Babička s dědou měli u domku, kde bydleli, pěknou zahrádku. Pěstovali zeleninu, babička květiny, no ...prostě všechno, co se dá na zahrádce vypěstovat. Bylo by to krásné nebýt krtek, který dokázal všechno snažení dokonale zlikvidovat. „To musí být snad stachovec,“ bědoval s oblibou děda. (Stachanov byl horník, který v Sovětském svazu trhal rekordy v těžbě uhlí) „To není možný, aby takový malý tvor dokázal během chvíle takovou zkázu,“ rozčiloval se. Nezbylo mu tedy než jít do hospody, aby mu někdo z kamarádů poradil, jak vyhnat krtek ze zahrádky. Jak říkal, víc hlav víc ví a v hospodě je spousta odborníků na slovo vzatých. Samozřejmě, že s přibývajícemi pivy byly rady věrohodnější a naprosto zaručené. Ještě musím uvést, že tehdy nebyl krtek považován za užitečného a chráněného tvora.

„Tak podívej, krtek ryje každou lichou hodinu. Musíš vzít rýč, počkat až začne makat a pak ho snadno vyrýpneš a chytíš,“ poradil mu Franta, kolega z práce. O víkendu si brzo ráno děda vzal rýč a vyrazil. Krtek začal pracovat.... snad shodou náhodskutečně v lichou hodinu. „Tak a mám tě, neřáde,“ řekl si potichu pro sebe děda. Rýč svištěl vzduchem jako baseballová pálka. Zem létala na všechny strany, ale krtek byl stále o krok napřed. Během chvíle vypadala zahrádka, jako když se přes ni prohnalo stádo koní. Ze zoufalství zahodil rýč přes plot do pšenice a šel vyhubovat Frantovi, jakou blbost mu to poradil.

„Postupoval si špatně, a ještě si se dřel. Mám něco lepšího a zaručeného. Zajdi k holiči pro vlasy, do každé krtiny dej chomáček a krtek bude pryč,

co by dup,“ poradil mu soused Pepík. Jak řekl, tak to děda udělal. Tři dni se nic nedělo, ani jedna krtina. Děda se radoval, jak na okupanta vyzrál. Čtvrtý den se vše vrátilo do starých kolejí. Krtek si vyhrabal nové chodby a dál nerušené pokračoval ve své činnosti likvidátora zahrádky.

Nezbylo než jít na pivo a znovu probrat další možnosti, jak se zbavit nevídaného návštěvníka. Probrali různá řešení a některá, naprosto revoluční, by jim mohla závidět i akademie věd. „Teď mě něco napadlo,“ povídá dědův kamarád Joska. „Krtek prý nesnáší hluk, říkal to můj švagr z Budějovic, co dělá školníka na zemědělce. Ten o tom musí něco vědět,“ naparoval se Joska. „Vyrobil takové větrníky, které zapíchl do země a krtek mu ze zahrádky zmizel,“ líčil Joska dál svůj zaručený recept. Hned v sobotu děda vyrobil větrníky, rozmístil je po zahrádce a čekal, jak to dopadne. Po týdnu se potkal s Jorskou a ten se ho ptal: „Tak co, už je pryč?“ Děda se na něj rozmrzele podíval. „Ani se neptej, ten musí být hluchej jak dělostřelecký pes. Jinak si to nedovedu vysvětlit,“ odpověděl.

Další zaručené rady, jako nalít benzín do děr a zahrnout, nebo nafoukat propan-butan do chodeb, aby se krtek otrávil, zatrhla babička. Hlavně proto, že děda byl náruživý kuřák a hrozilo, že zahrádka vyletí do vzduchu nebo skončí jako Hus v kostnici. Až jednou bylo dědovo úsilí korunováno úspěchem. Ráno nemohl dospat, zapálil si cigaretu a koukal z okna na zahrádku. Najednou vidí, jak se pomalu nadzvedává zem v cibuli. Sám pak říkal, že neví, jak ho to v tu chvíli napadlo. Vzal brokovnici, naládoval dvě patrony, pomalu otevřel okno a čekal. Jakmile krtek začal znovu rýt, děda zamířil a vystřelil dvě rány do krtiny. S babičkou potom rýčem hledali zastřeleného krtka, ale nic nenašli. Od té doby se krtek na zahrádce už neukázel. Asi konečně zjistil, že mu tady jde o život, a tak se raději odstěhoval.

Co říci závěrem. V tomto případě ne vždy platí přísloví: „Víc hlav víc ví“, aby se problém zdárně vyřešil. Nedávno jsem četl také jedno pěkné přísloví: „Jsou-li všichni odborníci zajedno, je na místě opatrnost“...

Jakub Jan Ryba

**Adéla Metličková, II. kategorie, 13 let,
Základní škola Rožmitál pod Třemšínem**

Jmenuji se Jakub Jan Ryba a narodil jsem se 26. října 1765 v Přesticích. Žil jsem v době, kdy vládla Marie Terezie a Josef II. Od útlého dětství jsem se učil hrát na různé hudební nástroje. V osmi letech jsem již ovládal hru na klavír, housle a varhany. Můj tatínek působil jako podučitel v Přesticích a v roce 1780 mne poslal studovat do Prahy piaristické gymnázium, poté jsem absolvoval učitelský kurz. Krátký čas jsem působil jako učitel v Mníšku a Nepomuku. Od roku 1788 jsem trvale zakotvil v Rožmitále pod Třemšínem.

Učil jsem v podmínkách, které nejsou s dnešní dobou vůbec srovnatelné. Ve třídách nebyla elektřina, topilo se v kamnech a v jedné třídě bylo i 150 dětí. Navíc mne velmi unavovaly spory s rodiči žáků a vrchností. Chtěl jsem, aby děti pravidelně docházely do školy a neuznával jsem názory negramotných rodičů, že jejich děti vzdělání nepotřebují. Dokonce jsem zavedl vedle klasických hodin i hodiny zpěvu a hudby. Veškeré informace o škole, učiteli i žácích jsem pečlivě zapisoval do Školního deníku, který dnes znáte jako třídní knihu. Svůj první zápis jsem udělal dne 11. února 1788, poslední 15. března 1815. Jako učitel jsem uznával nutnost trestů, při jejich vykonávání jsem však dbal předpisů. Používal jsem i tresty tělesné (metla a rákoska), ale i místa hanby, knihu hanby, tzv. černou a černé známky. Odměnou byly především kniha cti, tzv. zlatá, bílé známky a tabule cti. Trestal jsem vše, co odporovalo morálce, neposlušnost, lež, poškozování stromů, neslušné chování v kostele, týrání zvířat, podvod, krádež a další. Rodičům a vrchnosti jsem šel příkladem a v době, kdy například očkování bylo naprostou novinkou, jsem dal jako první naočkovat svého syna Václava.

Od pocitů marnosti, zoufalství a beznaděje jsem utíkal do světa hudby, která mi byla duševní vzpruhou v těžkých životních situacích. Hudbu jsem tolik miloval, že když jsem se dozvěděl, že W. A. Mozart pořádá v Praze v Nosticově paláci akademii, šel jsem do Prahy z Rožmitálu pěšky,

protože v mé době nebyla auta a jenom bohatí lidé si mohli dovolit jet povozem taženým koňmi.

Za svůj život jsem napsal asi 1500 hudebních děl různého obsahu a formy, nejčastěji to byla hudba duchovní. Velmi rád jsem komponoval umělé písně na české texty. V roce 1796 jsem napsal svoje nejznámější dílo Českou mši vánoční, kterou znáte také pod názvem Hej, mistře nebo prostě lidově Rybovku. Jsem velmi rád, že se tato mše stala symbolem Vánoc téměř po celém světě.

Velmi si vážím toho, že ve městě, kde jsem působil 27 let jako učitel, je mým jménem pojmenována nejenom základní, ale i základní umělecká škola a v místním Podbrdském muzeu je mému životu a tvorbě věnována celá expozice. Na podzim žáčci místní školy se svými rodiči pořádají světélkový pochod k mé mohyle, kde jsem si v roce 1815 pln beznaděje vzal život. Za tento čin jsem byl v mé době zatracen a pohřben za hřbitovní zdí na morovém hřbitově.

Jsem překvapený tím, jak si dnešní generace váží mého odkazu. V roce 2015 uplyne 250 let od mého narození a 200 let od mého úmrtí. Místní školy na mé výročí myslí. Jsem celoročním školním projektem „Osobnost Jakub Jan Ryba“, tématem literárních a výtvarných soutěží, v kostele Povýšení sv. Kříže ve Starém Rožmitále žáčci obdivují zvuk varhan, na které jsem jako místní regenschori hrál, s dojetím slyším zpívat svou píseň „Spi má zlatá, boubelatá“.

Velmi Vám dnešní dobu závidím, jelikož se vám v ní splnilo téměř vše, za co jsem během svého života bojoval. Važte si toho, že máte všichni bez rozdílu nárok na vzdělání jak všeobecné, tak hudební.

Váš J. J. Ryba

Jak to vypadalo kdysi?

**Kateřina Chvojstková, II. kategorie, 12 let,
ZŠ P. Bezruče, Frýdek-Místek**

Psáno malou Kačenkou.

Máme tak krásný dům! S nádherně žlutozeleně omítnutými zdmi a širokými dřevěnými okny. Na každé straně vyčnívá ven jeden balkónek. Kolem něj se táhne dlouhá zahrada porostlá zeleným trávnikem a malými keříčky a stromky. Pokoje v něm jsou malebné a všichni obyvatelé se mají rádi, protože bydlí tak blízko sebe. Takový dům s vnitřním kouzlem se nedá jen tak nakreslit obyčejným štětcem! To přece každý ví! Seděla jsem v lavici, v jedné ruce štětec napůl ponořený do vody, o druhou jsem si opírala hlavu. Přemýšlela jsem o našem domě. „Katko, neseď a maluj, všichni už mají nakreslený obrázek!“ probrala mě z přemýšlení paní učitelka výtvarné výchovy. A měla pravdu, Zuzka, moje sousedka v lavici, už svůj obrázek pomalu dokončovala, dodělávala jen poslední úpravy. Přímo perfektně vystihla svůj dům se špičatou střechou plnou vikýřů a okének. A já? Nemám ani kaňku, natož hezký obrázek!

Ale jak jsem řekla, náš dům se prostě jen tak namalovat nedá! Všimla jsem si, že když máte něco moc rád, jen těžko to vyjádříte slovy, a já měla ještě k tomu malovat. Jenže já moc dobře malovat neumím, umím celkem pěkně číst, to jo. Naučila jsem se to už před dvěma lety, ještě ve školce, na což jsem moc pyšná! „Katko, už opravdu začni! Víš, jak to museli mít obyvatelé našich domů těžké kdysi, když museli popisovat každou cihličku, půdu nebo lesík, ještě před dávnými lety!“... Její řeč mi šla jedním uchem tam, druhý ven, tedy tak to o mně říká maminka, ale něco mi přeci jen utkvělo v hlavě: „...*před dávnými lety*...“. Ta věta mě donutila k dalšímu přemýšlení. Najednou jsem si řekla, jak náš krásný dům musel vypadat kdysi dávno... Byl stejně tak krásný jako dnes, nebo v něm snad sídlila nějaká strašidla? A stál tam tehdy vůbec? Z mých posledních myšlenek v této hodině mě tentokrát neprobudila paní učitelka, ale zvonek. Ještě pořád skoro nepřítomná jsem vstala a položila paní učitelce na stůl prázdný papír se slovy: Namalovala jsem zeď ve svém pokoji.“

Konečně zazvonilo na konec vyučování a já se vydávám společně se Zuzkou na oběd. Zaslechnu, jak se dvě starší holky baví: „Hele, na tom testu byly hmotné, nebo písemné prameny?“, „Písemné, to jsou různé písemnosti zachované z dávné doby...“ jejich další slova přehlušily debaty ostatních spolužáků, ale to, co jsem doposud slyšela, mi bohatě stačilo. Najdu nějaké písmové potoky... nebo psané říčky, no, to je fuk, prostě najdu to těžké slovo o našem domě z dávné doby a dokážu paní učitelce, že mě napomínala zbytečně! Ano, přesně tak to udělám!

Po obědě, tedy po rýžové kaši s kakaem jsem supem běžela do knihovny za městem. Utíkám asi deset minut, celá udýchaná беру za kliku černých dveří knihovny s nápisem: Celé Česko čte dětem. Paní knihovnice, příjemná a stále usměvavá dáma, s malými kulatými brýlemi posazenými až na špičce nosu, seděla za stolem a psala něco na počítači. Když si mě všimla, srdečně mě pozdravila a zeptala se, co potřebuju. Řekla jsem, že hledám nějaké písemné prameny (trvalo mi asi minutu, než jsem si vzpomněla na ten správný název) o našem domě, to vše jsem samozřejmě doplnila adresou a netrpělivě čekala, že mi paní knihovnice předloží hned několik svazků těžkých dějepisných knih s fotkami a podrobnými daty a informacemi. Ale ta se jen hlasitě zasmála a pokračovala v práci na počítači. Chvilí jsem ještě čekala, protože jsem si myslela, že něco k mé otázce hledá, ale když mi došlo, že se mi už nevěnuje a plně se soustředí na svou práci, s trochu zklamaným výrazem odcházím.

Celý den mi ta moje myšlenka vrtala hlavou. Večer, když už jsem byla oblečená ve svém modrém pyžámku a pila teplé mléko na dobrou noc, jsem se maminky, která zrovna stála u plotny a chystala si večeři, zeptala: „Mami, jak vypadaly domy kdysi?“, maminka se na chvíli zarazila, jakoby ji má otázka překvapila, ale nakonec mi odpověděla. „No, víš, tehdy se stavěly z cihel, nebo dokonce ze dřeva, dnes se už staví ze železobetonu a s pomocí moderních technologií...“ další slova jsem už ztrácela, nejen, že jsem byla unavená, ale nerozuměla jsem jí ani slovo, vlastně ani nevím, co je železobeton. Vstávám a jdu si lehnout do postele. Dlouho jsem nemohla usnout, však sami víte, co mi nedalo spát... Nepochodila jsem ani u maminky, ani u paní knihovnice, snad se mi zítra bude dařit lépe.

Ale ani zítřejší den nebyl o nic lepší. A jako naschvál začalo pršet, vlastně ne pršet, venku lilo jako z konve! Do školy jsem přišla v pláštěnce, do níž se mi cestou udělala díra, a to byla ta pláštěnka úplně nová, ach jo, škoda. Doufám, že aspoň nebudu mít smůlu u učitelů. Jenže jsem měla, což se dalo čekat! Smůla se mi doslova lepí na bačkory. Taktak jsem stihla hodinu prvouky, na níž jsme probírali hory, úpatí, úbočí a podobné věci. Moc mě

to nebavilo, ale dostali jsme se až k horským vesnicím, a to mi přišlo jako dobrá příležitost k otázce. Zvedla jsem horlivě ruku a jemně zakmitala prsty. Paní učitelka vzhledla od tabule s nedokončeným nákresem znaku horské služby: „Ano, Katko, chceš se na něco zeptat?“ řekla vlídně, „Ano, prosím, nevíte, jak vypadal náš dům před dávnými lety? Kde bych to mohla zjistit?“ zeptala jsem se zvědavě. Paní učitelka chvíli přemýšlela, u toho žmolala v ruce tužku a nakonec mi odpověděla: „Asi už nikde. Víš, váš dům mohl být kdysi úplně jiný, ale ty se už asi nikdy nedozvíš jaký. Víš, historické budovy jako zámky nebo paláce, o těch se ví všechno, ale domy, ve kterých bydleli obyčejní lidé, nikoho nezajímají.“ Řekla a pokračovala v kreslení, přitom stále žmolala tužku. Ale neměla ani zdaleka pravdu. Mě zajímal můj dům daleko více, než nějaké zámky nebo paláce! Škrabání per přehlušovalo padání tisíců kapek na okapy oken.

Bylo mi moc líto, že mě nikdo nebere vážně, možná si myslí, že když jsem malá, mám nerozumné otázky. Ale pro mě jsou dobré ažaž. Doma jsem hodila tašku na postel, sedla si na ni a potichu se rozplakala. Jako bych při tom cítila, že dům pláče se mnou, že se mnou soucítí. „Neboj, kamaráde, však já najdu tvou dřívější podobu!“ řekla jsem seriózně tak, aby se má řeč rozléhala kolem všech stěn. Cílevědomě jsem si otřela slzy a začala si sama sobě vyprávět vtipy, kterým jsem se celé odpoledne smála, potom jsem začala jen tak z radosti tancovat, abych se pobavila. Nakonec jsem si celá zpocená sedla na postel a začala jsem hladit tapety na stěnách kolem ní, protože jako jediné v celém mém pokoji byly původní, staré, vlastně nikdo ani nevěděl, jak jsou staré, až do dneška. Jak jsem je tak hladila a říkala si, že mám náš domeček moc ráda, nahmatala jsem kdesi za tapetou obdélníkový na pohled neviditelný výstupek. Nikdy předtím jsem si ho nevšimla. Zajímalo mě, co to je, ale bylo to pevně přichycené za tapetou.

Zalovím v tašce a vytáhnou zelené kružítko. Jeho ostrým hrotem pomalu, ale opatrně vyříznu do tapety díru. Za ní objevím nějaký bílý papír s obrázkem - fotografií. Pohlédnu na ni, nemohu uvěřit svým očím. Na vybledlé hnědé fotografii je vyobrazena budova, která se velmi podobá našemu domu, jen vypadá víc staře a omšele. Její okapy jsou zdobené vyřezávanými ptáčky a okna zakrývají dřevěná barevně zdobená dvířka. Je to náš dům! A pod ním bylo malými číslicemi napsáno 1885. „Juchú! Jupí! Hurá!“ raduji se. Skáču radostí nahoru a dolů. Hned zítra tu fotku všem ukážu!

Ale proč bych to dělala? Ha, však počkejte, až budu velká, budu se učit na nějaké velké škole o všech domech a rozříznu tapety na celém světě a pak budou domy obyčejných lidí tou nejoblíbenější věcí!

Dvě povídky

**Tereza Musilová, II. kategorie, 12 let,
ZŠ Svatopluka Čecha, Choceň**

Přátelství

Přátelství je jako schody vedoucí do nebe. Každý den uděláš jeden malý krůček vpřed, někdy se ti zamotá hlava a ty nemůžeš dál, ale pak přijde tvůj přítel a podá ti pomocnou ruku a ty s ním překonáš svůj strach a stoupáš výš a výš. Najednou zjistíš, že nejen rodiče, ale i dobrý přítel ti rozumí jako nikdo. Občas přijde i hádka, ale jestli jste opravdu dobří přátelé, dokážete si podat ruku na usmířenou a omluvit se. Když jsi v nouzi, tvůj přítel se za tebe vždy postaví a pomůže ti s tvými problémy. **TAKOVÉ JE PRAVÉ PŘÁTELSTVÍ.**

Spolupráce

Spolupráce je jako lano bez vady, když se však někdo odpojí, přetrhne se nitka. Každá nitka je však jedinečná a nejde nahradit - stejně jako my. Když od svého přítele odejdeš, on tě sice může nahradit, ale nikdy nikdo není jako ty. Když se všechny nitky přetrhnou, musí se udělat uzel. Čím víc se za provaz táhne, tím víc se uzel utahuje. A my se učíme držet pospolu. Čím víc se pracuje, tím víc jste sebranější a tím víc spolupracujete.

Návrat štěstí

**Tereza Dojčánová, II. kategorie, 14 let,
Základní škola Holice**

Ještě se nerozvedl, a i když už dávno nechodím do práce, jsem vzhůru. Už se mi nechce spát. Před dvaceti lety bych dal nevím co za to, abych mohl spát až do oběda.

Mám hlad, tak vstávám, ale kvůli mému bolavému tělu to jde jen velmi pomalu. Když se konečně obléknu, jdu se nasnídat. Chleba sním už jen nakrájený na vojáčky.

Dopoledne jsem se rozhodl jít nakoupit. Hned, jak jsem vylezl ven, koukl jsem se do schránky. Byla tam spousta letáků, ale žádný dopis od mé rodiny, která bydlí v zahraničí.

Když jsem se o holi dobelhal k obchodnímu domu, stála tam banda pubertáků, kteří se na mě dívali, jako bych byl z jiné planety a potichu se mi smáli. Co nejrychleji jsem nakoupil a vyrazil domů.

Už jsem byl skoro doma, když se mi zamotaly nohy a spadl jsem na zem. Vysypaný nákup všude kolem mě nebyl můj největší problém. Nemohl jsem vstát. Moje už tak pochroumaná noha teď bolela jako čert. Po chvíli přiběhla paní a zavolala mi záchranku.

V nemocnici mi řekli, že mám ošklivě zlomenou nohu a pro jistotu si mě tam chvíli nechají. Na pokoji jsem byl sám. Jak jinak. Vždycky jsem sám. Ve dvanáct mě sestřička zavezla do společné jídelny na oběd.

Sedl jsem si ke stolu a chtěl jsem se pustit do jídla. Najednou se přiřítla. „Jé, ahoj Evžene, co tady děláš?“ Moje školní láska, Jaruška z 8.B, byla tady a pořád stejně krásná. „Ahoj, Jaruš, jenom zlomená noha, zítra jdu domů a co ty? To je doba, co jsme se neviděli.“ Dlouho jsme si povídali.

Po propuštění z nemocnice jsem ji pozval na čaj. Pořád jsme si měli o čem povídat. Asi měsíc jsme se spolu scházeli. Zjistili jsme, že oba žijeme sami, tak proč nežít společně?

Od té doby, co jsem vyrazil na nákup, je můj život zase pohádka. Přísloví „Ve dvou se to lépe táhne“ opravdu nelže. Dáme vědět, až bude svatba. :-)

Život s lidskou důstojností. Sebeúcta.

**Jana Habigerová, III. kategorie, 17 let,
Gymnázium Šumperk**

Nejsmutnější barva podle mě není černá, ale šedá. A to i přesto, že černá bývá spojována se smutkem, se smrtí. Představte si třeba malé noční město. Je tma, ulice osvětlují jen pouliční lampy, všude ticho a klid. Někomu to město může přijít zvláštní nebo dokonce strašidelné, ale smutné není. Ne tak jako město šedé, kdy jsou ulice pokryté rozbředlým sněhem a posledními zbytky ledu. Lidé zahalení v kabátech se smekají po silnicích, uhýbají troubícím autům. Na náladě nepřidává ani ocelová obloha. Učiněné depresivní počasí, které vám zkazí náladu, jakmile vyjdete ze dveří.

Přesně takové počasí panovalo dnes. Šedo, smutno, marně vyhlížet slunce. Kolem mě jen pár spěchajících lidí. Nikomu se nechtělo venku dlouho zdržovat, byla zima a vítr studil na tvářích. Většina jen rychle procházela. Až na mě. Pomalu se procházející městem, přesně zapadající do tohoto počasí. Malá osoba v šedém kabátě, čepici a pod ní schovanými tmavými vlasy. Oči, také malé a tmavé upřené do země nebo někam do neurčita. Ne nadarmo jsem si vysloužila přezdívku myška. Jako myš jsem se chovala i vypadala. Plachá, odtažitá, nevěřící, nenápadná. Tak nějak bych se mohla stručně charakterizovat. A ještě jedna vlastnost - nemluvnost. Tu mám ostatně s myší také podobnou.

Ostatním jsem ani nepřipadala nijak zvlášť odlišná, nanejvýš zakřiknutá. Stačilo ale, abych pronesla jedinou větu a okamžitě vyšla na světlo odlišnost, která tvořila propast mezi mnou a ostatními. Moje vada řeči. Zakoktávám se, zadrhávám. Buď slova nezáměrně opakuji, nebo nedokončuji. Věty jsou často nepochopitelné, přeházené. Myšlenky zůstávají nedokončené. Řeklo by se, že se po chvíli rozmluvím a vada se zmírní nebo úplně zmizí. Opak je bohužel pravdou, čím víc mluvím, tím je to horší. Nebo si spousta lidí myslí, že si neuvědomuji, kdy mluvím špatně. Taky to není pravda, slyším, že se zakoktávám, znervózním a nakonec se zadrhávám ještě víc.

Myslím, že není nutné, abych vysvětlovala, že mě to trápí. Pocit, že, nejsem schopná vyslovit plynule tři věty, člověku na sebevědomí zrovna nepřidá. A nikdy jsem toho ani schopná nebyla, už má první slova byla špatně vyslovovaná. Proto se mé sebevědomí vždy pohybovalo na bodu nuly, společně se sebedůvěrou a sebeúctou. Nestačilo, že mě odsuzovalo okolí, odsuzovala jsem se za to i sama. Avšak ostatní to uměli daleko lépe vyjádřit než já. Buď jen přezdívkami, nebo vlastními „vědeckými“ názory a otázkami. Jen pro představu tam patřila otázka: „Proč s tím nic neděláš nebo nezajdeš k doktorovi?“

Nedá se říct, že bych s tím nic nedělala, jak si mysleli oni. Neměli ani potuchy o hodinách, které jsem strávila na logopedii. Od školky jsem dvakrát do týdne sedávala v ordinaci a učila se dobře mluvit. Jako malá jsem odcházela naštvaná, většinou na doktorku, protože jsem nikdy neřekla nic dostatečně dobře. A později se slzami, kvůli sobě a vlastní neschopnosti. Každodenní cvičení doma se dá shrnout do dvou slov: nutné a nenáviděné. Nenáviděné stejně jako předsudky okolí. Poznatek prodávajících, že špatně mluvím, jim radil zařadit mě do skupiny hloupá nebo neschopná souvislého myšlení, přejet mě zkoumavým pohledem a nakonec si ještě dvakrát přepočítat peníze, kterými jsem platila. Vždy mi bylo neskutečně trapně, ale vysvětlovat, že jsem naprosto psychicky v pořádku, nemělo cenu.

Nejšťastnější bývám ve chvílích, kdy mluvit nemusím. Jsem sama, jen se svými myšlenkami. Probírám se svým životem nebo lidmi okolo mě. Bloumám po zamračeném městě, nikam nespěchám a užívám si dlouhou cestu domů. Nikdy mi nevadilo, že bydlíme daleko od mé školy, naopak. Zastávám názor, že nejlépe se přemýšlí za chůze, proto ráda chodím pěšky a přemítám. Zrovna mímám skupinku bezdomovců sedící na lavičce. Jsou na první pohled odlišní od ostatních, ne jako já. Vždycky jsem si přála vědět, co se jim honí hlavou. Vzpomínky na dobu, kdy měli domov? Na jejich rodiny? Nebo se už smířili natolik se svým osudem, že tyto myšlenky záměrně potlačují? Nevím vůbec nic o jejich životech, nemůžu tak vědět o jejich pocitech. O pocitu, že se nemáš kam vrátit. Že netušíš, co bude za týden, dokonce ani co bude zítra. Nechtěla bych být v jejich kůži, odvrhovaná každým, kdo mě uvidí. Žít na samém dně společnosti, společně se závislými a zločinci. Žít bez špetky důstojnosti, úcty. Mrazí mě z toho pomýšlení. Nedokážu si představit, že bych měla být v jejich situaci. Neuměla bych se s takovým osudem vyrovnat, nemohla bych vydržet sama se sebou.

Nezvládla bych to, vždyť se nemůžu vyrovnat s vlastním životem, který je oproti jejich procházkou rájem po vyšlapané cestě. Musím se naučit žít sama se sebou. Přestat nenávidět svou vadu řeči. Přijmout ji, ale ne se přestat snažit o její odstranění. Nečeká mě jednoduchý úkol, ale není nesplnitelný. Silně pochybuji, že od tohoto okamžiku se všechno bude dařit, za pokus to však stojí. Nedělám si iluze o dokonalém světě a životě, na to už jsem moc stará. Věřím, že může být i líp, než je teď, stačí udělat první krok. Například teď nebudu záměrně přehlížet spolužačku, která na mě mává, ani se nebudu vymlouvat, že nemám čas. Je jedna z mála, která se se mnou baví nejen ze soucitu. Nejspíš nastal čas vylézt konečně z ulity a dokázat, že i nenápadná nemluvná myška může normálně žít.

Stojí to za to?

**Tereza Brancuská, III. kategorie, 17 let,
Gymnázium Pardubice**

„**Ch**ci klacíky!“ prohlásil jasně Daneček a začal nervózně podupávat svojí hubenou nožkou, protože jeho přání nebylo vyplněno tak rychle, jak by si přál. Společně se dvěma dalšími vedoucími tedy vynaložíme veškeré možné úsilí a začneme hledat a následně sbírat všechny klacíky v okolí a nosíme je Danečkovi na schválení.

Jsou letní prázdniny a jsme na kempu Hand of Hope. Daneček, stejně jako všechny ostatní děti, přijel z dětského domova, kde žije. Je mu necelých osm let a má toho za sebou víc než mnoho z nás za celý život.

„Ty jsou blbý, ty nechci.“ prohlásí a začne podupávat intenzivněji. Snažíme se dál a po několika pokusech konečně s povzdechem klacíky přijímá. Sluníčko pálí víc než by bylo příjemné a dopadá ostře na hromady písku pod našima nohama. V hlavě se sama sebe ptám, jestli to má smysl. Jestli se díky času a energii, kterou věnujeme těmhle dětem, něco změní. Odpoledne pomalu končí a tak se s vedoucími ubíráme do hlavní místnosti, abychom naplánovali všechno potřebné na večer a zítřejší odjezd. Z unavených tváří navzájem vidíme, že energie se z nás postupně vytrácí. Vyměníme si pár soucitných pohledů a dáme se do práce. Najednou cítím na lopatce netrpělivé zatukání. Otočím se a k mému překvapení za mnou stojí Daneček s horlivýma očima a úsměvem od ucha k uchu.

„Nastav ruce a zavři oči.“ povídá s neskrývaným nadšením v hlase. Udělám tedy, co mi řekl, a ucítím na svých rukou tíhu něčeho oblého, zabaleného v celofánu. Pořád ještě v šoku rychle otevírám oči, abych mu poděkovala, ale stihnu už jen jeho prcháající siluetu mizící chodbou. Jedna z dalších vedoucích se ke mně nakloní a pošeptá: „Celý den se odhodlával, aby ti to předal.“

V ten moment se mi vhrnuly slzy do očí. V tomhle na první pohled malém gestu se totiž skrývalo mnohem víc. Zatímco ostatní děti si celý týden chodily kupovat nanuky a sladkosti, Daneček si svoje kapesné šetřil, aby

mi pak mohl vyjádřit vděčnost jediným způsobem, který ho napadal. Tohle byla moje odpověď na otázku, kterou jsem si celé léto kladla. Ano, má to smysl. I když možná nevidíme výsledek své práce hned a často jsme na konci svých sil, vyčerpání a bezradní - má to smysl. Když totiž pomáháme druhým, pomáháme i sami sobě. Učíme se naslouchat, být trpěliví, pokorní a vděční. Učíme se vidět světlo i v těch největších tmách a ukazovat ho lidem, kteří už ztratili naději. Je něco neskutečně krásného na tom, dávat ostatním lidem větší důležitost než sobě. Pomáhat jim vším, co nám bylo dáno, ať už ta pomoc vypadá jakkoliv. Milovat je bez předsudků a opravdově.

Příběh s Danečkem je jeden z těch, ke kterým se ráda vracím, když mám pochybnosti o tom, jestli má moje pomoc smysl. Došla jsem k přesvědčení, že každá pomoc má smysl a taky že každý člověk může pomoci. Mám kolem sebe spoustu lidí, kteří pořád opakují, že nemají dost času, peněz, schopností nebo energie na to, aby mohli nezištně pomáhat jiným lidem, ale to je podle mě hloupost. Pomoci lze i úsměvem, milým slovem, otetvřením dveří, musí se jen chtít. Zatímco píšu tuhle úvahu, na stole vedle mě leží štos papírů s plány na jarní kemp, kam pojedu za týden. Potkám tam nové děti, uslyším nové příběhy, budu čelit novým výzvám, ale cíl zůstává pořád stejný - ukázat jim, že jsou neskutečně milované. Cítím velkou pokoru, že mám tu možnost se po dobu kempů stát součástí jejich životů a jsem nesmírně vděčná za každého jednoho z těch malých neposedů, protože bez nich bych rozhodně nebyla takovým člověkem, kterým jsem dnes.

Srdce ze zlata

Kristýna Sudková, III. kategorie, 17 let,
SOŠ Luhačovice

Odmítal jsem se účastnit na falešných bolestech žen - hlavně té mojí. Nemohla mít děti a celý život si to dávala za vinu. Byla plačtivá a všechno si přehnaně vyčítala.

Když mi táhlo na padesát, rozhodl jsem se od ní odejít a bloudit světem. Trvalo mi dva roky než jsem se dostal do přístavu ve Španělsku. Pronajal jsem si loďku - za tři zlaté na půl roku. Naposledy jsem zašel na trh a koupil několik kousků ovoce, hrst oříšků a do čutory jsem si nalil vodu. Víc jsem toho pro svou cestu nepotřeboval.

Zrovna jsem odvažoval lano a chystal se vplout do neznámých vod, když jsem si všiml blížícího se tuláka. Opíral se o hůl a přes kapuci mu nebyl vidět obličej. „Mohl bych se k vám připojit?“ zeptal se, jakmile dokulhal k mé lodi. „Máš mi co nabídnout pro moji cestu?“ usmál se úsměvem plným bolestných myšlenek a odpověděl: „Srdce ze zlata“ pokynul jsem a podal mu ruku.

Povídal mi svůj příběh a já ho na oplátku zasvětil do toho mého. Po několika dnech na vodě vytáhl deník a začal cosi psát. „Nač ten deník, příteli?“ Odpověděl stučně: „Naše putování přece musí mít záznam.“ Nahlédl jsem mu přes rameno a přečetl si šest řádků úhledného textu.

srpen, 04

*Vypluli jsme pře třemi dny
a stále máme dost vody i ovoce.
Můj přítel stále vypráví příběh o jeho
plačtivé ženě. Je mizerný.
Vidím pevninu.*

Podíval jsem se před sebe a uviděl jsem ostrov. Byl jsem rozhodnutý, že zakotvíme, ale příteli se můj nápad nelíbil. Dal jsem mu proto najevo, kdo je kapitánem této lodi a vrazil mu do ruky veslo. Těšil jsem se, až si znovu stoupnu na pevnou zem.

Najednou se něco stalo. Mohli jsme být tak pět mil od ostrova, když se do mořských hlasů ozval škrábavý, ale nepatrný zvuk. Jakmile se loďka začala plnit vodou, pochopil jsem. Narazili jsme. Pociťoval jsem paniku - přece jen jsem nebyl až tak zdatným plavcem. „Asi se utopíme,“ řekl jsem mému příteli. Když jsem měl vodu po kolena, úplně jsem se moři vzdal. „Ani nápad. Doplaveme k pevnině. Dejte si čturu za pas a skočte. Já vezmu druhou.“ Poslechl jsem ho, i přestože jsem si byl jistý, že uplavu sotva dvě tempa. Skočil jsem.

Probudil jsem se na ostrově. Vedle mě seděl můj přítel. „Nemáte mi za co děkovat, kapitáne. To by udělal každý,“ řekl skromně a napil se z čtury. „Děkuji, příteli,“ odpověděl jsem s myšlenkou, že mi zachránil život. Sám bych to nikdy nedokázal.

Všude dobře ...

Michal Šmíd, III. kategorie, 17 let,
Gymnázium Zikmunda Wintra, Rakovník

Ve čtvrtek odpoledne za mnou přišla máma: „Potřebuju, aby sis rychle zabalil, odjíždíme za hodinku.“ „Cože?“ podivil jsem se. „Jedeme na Slovensko, říkala jsem to!“

Ta důraznost v hlase nesnesla odpor. S mými rodiči je to vždy stejné. O důležitých věcech se dozvídám jen tak mimochodem a doslova na poslední chvíli. O těch nedůležitých, jako je škola, se dokáží bavit celé hodiny. Jsem zvyklý a balení mi opravdu nedělá problém, pár triček, svetr a hygienické potřeby. Co víc, kromě počítače a mobilu, chlap potřebuje. Snad jen větrovku a dobré boty.

Za hodinu se nejelo, ani za dvě. Jelo se až druhý den ráno, takže jsem se mohl v klidu rozloučit se svou milovanou pohodlnou postýlkou. Nevím jak vy, ale já jinde usínám jen velmi těžko. Všechny ostatní postele jsou tvrdé a nebo příliš měkké, mají cuckovitě vycpané polštáře, krátké deky a nevoní po jasmínu jako ta moje. Dvoutýdenní výlet do Tater bude pravděpodobně úplné peklo. Památky, kopce, úzké kamenité pěšiny... Nesnáším výlety, nenávidím kopce!

Jenže... Ani v nejbujnější fantazii jsem si nedokázal představit, co mě ve skutečnosti čekalo. Všechny kopce, které jsem kdy zdolal, byly příjemnou procházkou. Tady to kosodřevinou teprve začínalo. Svislé a kluzké šutry se zdvihaly k nebesům a na řadě míst bylo nutné držet se řetězů. Nejsem žádný rys, abych se šinul k Rysům. A nahoře? Nic. U nohou se mi válela mlha, ačkoli sestra nadšeně vykřikovala, že i oblaka klesla k našim nohám. Neviděl jsem nic, mhouřil jsem oči do prudkého slunce, zpocený a zadýchaný jsem se uvelebil na slizký kámen a snad byl vděčný, když mi sestra přinesla velký püllitrový hrnek čaje. Nesnáším čaj. Všechny čaje! Ale tenhle voněl po jahodníku, vypadal načervenalé a chutnal sladce. Nikdy už jsem tak přeslazený čaj nepil a pít už asi nikdy nebudu. Byla to slast. Horko z hrnku se mi rozlévalo po ruku, kterými jsem svíral těžký hrnek, vůně až omračovala a sladkost protékala hrdlem a vlévala energii do všech svalů.

To jsem ještě netušil, kolik jich budu potřebovat na cestu do chaty. Zkopce to jde přeci vždy rychleji. Taky že jo. Nohy po hladkých balvanech jely samy napřed. Musel jsem se brzdit, poskakovat z kluzkého šutru na jiný, ještě hladší, vyhýbat se nešťastníkům, kteří se drápali nahoru, a ještě se tvářit jako zkušený horal. Popravdě jsem byl rád, když naši konečně mávli kamsi do dáli, aby mi sdělili, že tohle je naše chata. Naše chata! Sestra vesele poskakovala, v ruce odpornou žlutou kytku a cosi si prozpěvovala. Necítil jsem nohy a myslím, že jsem si utrhl obě achilovky. Pot se ze mě řinul, záda studila a větrovka, ovázaná kolem pasu, už dávno spadla pod boky a cípy vymetala všechny výmoly prašné pěšiny. „Jsme doma!“ jásavě vykřikovala sestra.

Doma? Naštvaně jsem rozrazil dveře. Přivítal mě puch leštěnky na starém nábytku, mrňavá televize a ještě menší rozražené okno. Padl jsem do postele neumytý a zpocený a v té chvíli mi bylo dočista jedno, jestli je tvrdá nebo měkká, jestli voní jasmínem nebo levandulí. Usnul jsem spánkem spravedlivých a ani jsem nevěděl, kdo mi ve své lásce k bližnímu svému zul boty. Ráno mě pobudil hlad, protože večeri jsem jaksi zaspal, a řev ptáků na staré mohutné lípě. Teprve později mi ségra ukázala, že listy skutečně nejsou srdčité, ale hluboce vykrojené a že na lípě žaludy fakt nerostou. Ani slovanskou lípu na Slovensku nemají! A já se budu muset snad přimknout k mohutnému tomu tam dubisku. Že by Kollár? Asi je to jedno, protože než jsem to vymyslel, už tu byl další vejšlap!

Nechápu, proč se tomu říká tak hrdě. Vejšlap! Jsem rád, když se dovleču. Svaly mě tentokrát bolely ještě dříve, než jsem vykročil. A ty kecý, že se to poddá, že to rozejdu! Takových vejšlapů bylo několik. Jeden děsivější než druhý! Jediným příjemným momentem byly termální kúpele Jánošíkovo. Voda jako u Mrtvého moře. Jasně, mrtvěj jsem byl rozhodně z větší části, než živej. A Jánošíkovo? Když jsem zahlédl cenu zmrzliny a viděl, co naši v eurech platí za oběd, nebylo příhodnějšího jména. Chudým brát a ... Hm, asi to bylo jinak.

Ani nevím, jak jsem to přežil. I cesta nazpět byla malým peklem. Nevedla rovnou domů, ale z hor do nížin! A tak jsem musel obdivovat minaret a zámek v Lednici, větrný mlýn v Rudině, či kde, nahlédnout do Macochy, svézt se loďkou po Punkvě, vydrápat se na Zelenou horu a dokonce se obdivovat zelené plísni u kuchyně na Perštejně. Děs! Hnusnej zeleněj! Když jsem konečně dorazil do svého pokojíčku, rozněžněle jsem se rozplácl na své pohodlné postýlce, vdechl sladkou vůni jasmínu a jako bych slyšel svou babičku číst pohádku, na šestnáct hodin jsem usnul.

Proč si to všechno ve své hlavince probírám znova? Nebudete tomu věřit.. Právě jsem se vrátil ze školy. A místo abych okouzleně poslouchal, jak z prázdninových příběhů spolužáků šumí moře a voní dálky, vyprávěl jsem, jak jsem měl mraky u nohou, jak romanticky se topí rudé slunce na Oravě, jak modře a vznešeně působí ledová jeskyně svým chladem v létě... i o té zelené plísni jsem vypravoval. A při tom povídání se mi zdálo, že cítím vůni sladkého čaje a leštěnku dokonalých dřevěných schodů z Lednice. Možná nejsem ten nejsprávnější řízek, ale jako bych zdáli slyšel svou babičku: Všude dobře... Mám to tady rád. Jo, možná jsem to ještě neřekl. Mámína máma je od Lučence a tátova rodina má domov na pálavských vrších.

Co dělá člověka člověkem

Anna Melicharová, III. kategorie, 17 let,
SOŠ Luhačovice

Každý už se s tím v novinách jistě alespoň jednou setkal: „V Praze uhodily mrazy. Tři lidé již na ulicích zimou zemřeli.“ Všichni ví, komu je ta větička věnována. Právě ona bývá často jedinou upomínkou na smrt bezdomovce.

Lidé ve velkých městech je už snad vnímají jako součást výzdoby. Bezdomovci sedávají na lavičkách, pospávají v zadních vagónech metra, žebrají peníze, jídlo a občas i jen pozornost. Někdo se odvrací, jiný loví z kapsy drobné, další projde kolem s pohrdlivým úsměvem, protože to se jemu přece nemůže stát.

Dnešní doba pro ně má jen o málo víc než ignoraci a opovržení. Tu a tam někde vznikne azylový dům nebo se rozdává polévka, ale je to skutečné řešení? Zůstávají za námi jako odpad z výroby a jako k odpadu se k nim civilizace chová. Mnozí z nich jsou nevinní lidé, kteří se jen dostali do špatné situace. Je snad špína, chudoba a bezmoc hranicí, u které končí lidská důstojnost?

Co to vypovídá o nás? O našem pokroku? Jsou jednotlivci sami o sobě pro celek nedůležití? Neměla by civilizovanost zahrnovat i pojmy jako lidskost, soucit, pomoc slabším?

Definuji sebe jako člověka. Nejsem rasista, netvrdím tedy, že například Asiat je jím méně než já. Ale když se rozhlédnu po ulicích, musím se ptát: Považuje dnešní doba bezdomovce za lidi?

„Dej chudému rybu a nebude mít hlad dnes. Nauč ho rybařit a zasytíš ho do konce života.“

Opravdu jim nejsme schopni nabídnout víc než pár lesklých mincí? Nebo je to jen lenost a zakuklenost v čas od času propagované myšlence? „Můžou si za to sami a my na ně ještě doplácíme z daní.“?

Vážně je tohle ten směr, kterým chceme naši dobu směřovat?

Rozum a dítě, příběh o seberozvoji

Marek Mikulec, IV. kategorie, 19 let,
Gymnázium Matyáše Lercha, Brno

„Seberozvoj je pro mnoho lidí majákem, který jim ukazuje světlo v temných vlnách chaosu života.“

„**Rozvoj** jedince je podmíněn jeho okolím, snaha ovlivnit **rozvoj** vlastní vůlí se nazývá **seberozvoj**. „

„**Seberozvoj** bývá většinou řízen vědomou vůlí, někdy je ale řízen zvenčí.“

„**Seberozvoj** je cesta k vytouženému cíli, cesta přes překážky nitra.“

„**Seberozvoj** je způsob, jak obohatit sebe i svět kolem mě.“

„**Sebrozvíjej se**, ty blbe, jedu, jedu, neflákám se!“

„Můj **rozvoj** je cesta za poznáním.“

„**Rozvoj** je cesta dopředu.“

„**Seberozvíjím se!**“

„**Seberozvoj.**“

„**Rozvoj.**“

„Úpadek,“

„Degenerace.“

„Svět degraduje.“

„Je jiná cesta, prázdná.“

„Společnost míří ke svému konci.“

„V blázinci nebylo volné místo, nevzali mě.“

„Běž do světa, ať poznáš, co je to lidská hloupost.“

„Politici debatovali o globálních problémech, účast byla malá.“

„Prodal se rekordní počet knížek o seberozvoji, kriminalita ale stoupá.“

„Lidstvo zachrání před krutostí a úpadkem příchod nadčlověka, ale je už na cestě?“

„Nemůžeme říct, že společnost upadá, v této rovnici totiž neznáme všechny proměnné.“

„Vliv člověka na přírodu je dnes ryze negativní, vliv člověka na společnost je na tom obdobně.“

„Co to je?“

„**To jsou přesýpací hodiny.**“

„A proč je v nich písek?“ „**Na měření času.**“

xxx

xxx

„Jakým směrem se bude přesypávat písek v hodinách?“

„**To je přece jasné. Záleží to především na gravitaci, ale musíš uvážit tření, odpor... Písek se bude přesypávat dolů.**“ *To je ta poloha, která je z hlediska energie výhodnější, ale s tím tě už plést nebudu.*

„A když je obrátíme?“

„**To přece nejde, víš, jak těžké ty hodiny jsou.**“

„Až budu veliký a silný, obrátím je!“

xxx

xxx

„Víš, že gravitace je dána vztahem $Fg = K \frac{m^1 m^2}{r^2}$?“

„**Jasně, normálně se ten vztah zjednodušuje pro naši zemi na $Fg = mg$.**“

„Takže když dosadíme do toho vztahu... Můžeme vypočítat, jak velkou sílu budu potřebovat! Jakou hmotnost mají ty hodiny?“

„**No, to se těžko odhaduje, to je na tebe ještě moc složité.**“ *Musíme zjistit, kolik je na světě lidí, pak zjistit průměrnou hmotnost člověka, vynásobit ji počtem lidí napsaných v průměrném časopise vydaném 21. 11. 1995 a odečíst počet dětí v rozvojovém světě, které znají význam slova seberozej. No, to vlastně můžeme zanedbat. Nebo tak nějak podobně.*

Uvidíš, že až budu velký, taky ti nic neprozradím.

„**Co si to brumláš?**“

„Nic, nic.“

Aby ještě nezačal koktat, radši mu dám k Vánocům tu knížku od Rinta Basu. Tu o přesvědčovacích technikách, nevím proč zakázaných, s teorií správných proslavů. A možná mu dám i tu knížku Mluvte jako mluvčí, ať se zlepší v angličtině.

XXX

XXX

„Tak jsem se na tu Fildu dostal. Fakt brnkačka, ti amatéři by vzali snad každýho, kdo alespoň ví, jak se jmenuje.“

„**Gratuluji! Jsi dobřej.**“

„A víš, jaká byla jedna otázka na přijímačkách?“

„**Nevím, třeba kolik lidí čte literaturu o seberozvoji a jaký mají úspěch?**“

„Né, byla tam ta otázka s přesýpacími hodinami. Nikdo ji sice nedokázal vyřešit, ani já ne, ale udělal jsem na to téma takovou esej, dobrou, a tak mě vzali.“

„**A řekli vám odpověď?**“

„Ne, ale slíbili nám, že nám ji pomohou v rámci studia najít.“ **„Hmm, to jsem zvědavěj. „Tak se pěkně uč, to bude určitě zajímavé.“**

To jo, to bude voprz na n-tou. Ještě že se tam dostala i Magda a spousta jiných pěkných holek. A taky bych si měl přečíst tu knížku, co mi Martin doporučoval. The Game od Neila Strausse. Měl u toho takovej ďábelskej výraz, ale říkal, že to je to kniha o seberozvoji. Sakra, budu potřebovat prachy. „Když jsem tak šikovnej, to bych si zasloužil nějakou odměnu, aby mě to motivovalo k dalšímu usilovnému studiu.“

„**Máš pravdu, co takhle přesýpací hodiny?**“

„!!!“

„**Dělám si srandu, to víš, že jo, v pondělí tě vezmu do světa a něco si vybereš.**

XXX

XXX

„**Jsem na tebe pyšný, ten titul ti bude slušet.**“

„Ale víš co, pořád jsem se nedozvěděl, jak ty hodiny obrátit. Nic užitečného nám k tomu neřekli.“ „**Já časem přišel na to, že odpověď musíš hledat sám v sobě. Ne v tom, co ti řeknou ostatní, co od někoho uslyšíš nebo co si někde přečteš. Odpověď a cestu už totiž znáš, jen ji najdi, správně se ptej sám sebe.**“

„Hmm, jo jo.“ *Titul je pěkněj, ale ještě si tak najít přítelkyni. Skoro všichni už nějakou mají a já pořád nic. To přitom znám všechny ty knížky, mám už o tom tolik nastudováno! A pořád těm holkám připadám, že*

nejsem sám sebou, že jsem jen malej kluk. Asi si budu muset přechíst ještě jednou ten článek o tom jak být s tím vším kongruentní. Ale s tím mí On neporadí.

xxx

xxx

„Tak ses za mnou konečně zase stavil.“

„Vždyť víš, že mám spoustu práce, starám se o rodinu a tak podobně.“

„Já vím, já vím. Hlavně že jsi spokojený, to je nejdůležitější.“

„No, k něčemu se ti přiznám. Někdy tak úplně spokojený nejsem. Něco mě tíží. Někdy prostě nevím, co má smysl, v co mám věřit, čemu vlastně věřit. A mimochodem, taky to stále ještě nevím.“

„Co nevíš?“

„Přece jak obrátit hodiny!“

xxx

xxx

„Neboj, to bude v pořádku, dostaneš se z toho, jsi silný, já ti věřím.“

„Nedostanu, vím, jak na tom jsem.“

„Ještě nemůžeš odejít, ještě neznám odpověď, ještě ji neznám....“

„Chceš vědět, jak obrátit hodiny? ... Odpověď je ... „

„Ne, nemůžeš, nesmíš!“

„Jsem na tebe pyšný.“

Tma

**Vendula Holomková, IV. kategorie, 19 let,
Gymnázium Matyáše Lercha, Brno**

Sebeucta je pověst, jakou máš sám o sobě.

Promnula jsem si oči a prudce se posadila na posteli. Zase ten strašný sen. Myšlenky mi hrály v hlavě jako Beethovenova Osudová. Křik. Pláč. Moje slzy. Jejich smích.

Takhle už to dál nešlo. Vstala jsem a došla dolů do kuchyně. Posadila jsem se k jídelnímu pultu. Obklopovala mne tma. Měla jsem ráda tmou. Byla tak uklidňující. Všichni strašáci zůstávali nepozorováni a já si mohla naivně myslet, že tu vůbec nejsou. Ale byli. Pořád tu byli. Ve tmě. Ve světle. V mých snech.

Problém tmy byl, že dříve nebo později přišel spánek. Spánek to vždycky všechno pokazil. Hodil mě z krásné černoty rovnou do okolí pestrobarevných představ. A že to nebyly pěkné představy. Refletovaly totiž realitu.

Zaslechla jsem opatrné kroky. Ve tmě se můj hudební sluch následkem utlumení zraku několikanásobně zlepšil. Lehké kroky se ke mně blížily v nepravidelném tempu. Ťap...ťap, ťap. To musela být máma. Přidušeně jsem si odfrkla. Nestála jsem o společnost. Tma patřila jen mně. Byla to chvíle, kdy jsem byla sama se sebou. Jen já a nikdo jiný. Dalšího společníka jsem nepotřebovala.

Najednou rozsvítila světlo a moje zorničky se následkem této nečekané změny urychleně zúžily. Pomateně jsem zamrkala a obličej si zakryla rukama. Jako by na mě někdo útočil. Samozřejmě, že jsem věděla, že na mě nikdo neútočí, byl to pouhý reflex.

„Zase ponocuješ?“ přisedla si ke mně a probodávala mě tím svým maminkovským pohledem. Nesnášela jsem ten pohled. Říkal mi: „Dokážu ti pomoci! Svěř se mi! Jen se mi svěř!“ Jenže ať už byl ten pohled jakkoli upřímný nebo vřelý, nedokázala jsem ho uposlechnout. Moje citlivé uši nechtěly nic takového slyšet.

Možná, možná jsem hluboko uvnitř doopravdy věděla, že pokud bych něco řekla, bylo by to všechno lepší, ale nedokázala jsem to. Jak těžké pro

mne bylo říct těch pár jednoduchých vět. „Mami, já mám problém. Mami, bojím se jít do školy. Mami, zdají se mi zlé sny. Mami, ony se mi smějí, že jsem tlustá.“ Ty věty se zadrhly v půli cesty a nechtěly ven. Prostě nechtěly. Jen pomýšlení na ně bolelo, natož je vyslovit. Pomýšlení na to, co se dělo ve škole, bolelo. Třeba kdybych něco řekla, mohlo by se to změnit. Mohla bych mít klid na duši.

„Dáš si kakao?“ zeptala se po chvíli, během které vzduch kolem nás neporušila jediná hláška.

Zakývala jsem hlavou. *(Ty tlustý prase!)*

„Dnes v noci ten měsíc nějak moc svítí. Chápu, že nemůžeš spát,“ podala mi hrnek kouřící tekutiny a usmála se. Jak jsem se v té chvíli nenáviděla. Jak jsem nenáviděla být její dcerou. Nezasloužila jsem si matku jako ona. Ona si zasloužila někoho lepšího. Někoho, kdo by se jí svěřoval, kdo by se zasmál jejím skvělým vtipům. Někoho, kdo by byl zároveň dcerou i kamarádkou.

Stále jsem neodpovídala, jen si usrkla kakaa. Ten pocit horké sladkosti mne doslova pohltil. Na malou chvíli jsem zavřela oči a nechala tu zázračnou tekutinu, aby mě zahřála. Nechala jsem cukr, aby mi obalil nervy. To jsem opravdu potřebovala.

Máma vstala a začala utírat kuchyňskou linku. Pořád uklízela, abychom to tu měly čisté. Tak velký dům pro dvě ženy byl určitě moc, ale my to tu měly rády a máma tu navíc vyrostla... Vždycky říkala, že každý kus nábytku má pro ni speciální význam. Třeba ta židle, na které zrovna sedím. Její táta se na ni při rodinné oslavě zhoupnul a ulomil jednu nohu. Jako správný kutil ji ale opravil a my na ní sedíme dodnes. Nebo tamten obraz. Namalovala ho máma, když jí bylo dvanáct. Vždy měla takový talent. Dědeček říkával, že ho jeden jeho dobrý kamarád chtěl koupit za pár tisíc. Nechápu, proč se tím nechce živit. Místo toho raději celý den počítá faktury a daňová přiznání.

Stejně to tu dříve nebo později budeme muset prodat. Je to tu obrovské a topení a elektřina nejsou zadarmo. Ani dvě práce mámě nezaručí, že inkaso zaplatí včas, zvláště poté, co mého otce zavřeli.

Naše rodinná historie je vskutku k popukání, až nato, že není. Ne pro mě. Prarodiče mi umřeli docela brzo a otec šel do vězení, když mi bylo šest. Do té doby jsem ho stejně vidávala jen pod rozsvíceným vánočním stromkem na náměstí, kde mi předal malý dárek, který většinou představoval balíček hracích karet. Bylo to něco jako špatný vtip, protože právě karty a dluhy ho nakonec přivedly do basy. Stejně mámě neplatil a ani se k tomu nikdy nechystal, byly s ním jen potíže, jak říkávala, a bez něj je nám líp.

„Mám ti udělat krupičnou kaši?“ *(Hnusnej tlustoprde!)*

„Hm...“ Potřebovala jsem cukry, potrebovala jsem to zahnat ze své hlavy. Podala mi talíř svou ladnou hubenou rukou. Hubenou. Máma byla hubená. Já ne. Nechápal jsem, který z těch dvou pohlavních chromozomů, který z těch dvou X, zmutoval a předurčil mi moji nadměrnou váhu. Proklínám ten chromozom, proklínám ten gen, proklínám své šeredné tělo.

„Posypu ti to ještě cukrem.“ (*Obhudo! Příšero!*)

Moje ruka - moje tlustá ruka - ji chtěla zastavit, ale mozek nějak nestihl ten signál vyslat, a tak jsem jen sledovala ten sněhový poprašek, který přilétával na bezbarvou kaši. Krupičná kaše. Začaly se mi sbíhat sliny. Ne! To nesmíš! Hnusná kaše! Hnusný cukr! Po něm budeš ještě tlustší! Tlustší. Hnusnější. Najednou mi nechtěně ukápla slza.

„Ale copak? Snad nemáme nějaké trápení?“ Ten vřelý pohled, ten zářivý úsměv.

Utřela jsem si slzu. „Ale to nic,“ řekla jsem přidušeně. „Podala bys mi lžici? Prosím?“ V očích jí hrály jiskry, když se nade mnou skláněla. Její hodná dceruška. Má hodná maminka.

První lžice znamenala explozi mých chuťových buněk. To kakao a ten cukr na té kaši...

Do mysli se mi promítnul obraz z minulého týdne. Seděla jsem v jídelně. Sama. Nikdo si mě ani nevšímal. Kéž by to tak zůstalo. Potom se objevily ony. Blondřaté komando, tak jsem si je pro sebe pojmenovala. „Ale, koukejme, kdopak nám to tu papá. Chutná ti... Příšerko?“ Ta nejvyšší, Lucie, se na mne pohrdavě zasmála. Její zuby byly příkladem dokonalosti. Stejně jako její postava. Nenáviděla jsem ji za to, jak vypadala. Nenáviděla jsem sebe zato, že jsem tak nevypadala.

„Tak si dej ještě!“ řekla náhle a všechny vzaly své talíře a vysypaly jejich obsah do toho mého. Hlasitě se zasmály a odešly. Koušek špaget mi přistál na tváři. Na té hnusné, tukem vyplněné tváři. Nesnášela jsem svou tvář, svoje malá očka obklopená tukem, svůj velký nos obklopený tukem, svoje rty...

„Tobě nechutná?“ vytrhnula mne ze snění máma. Z toho hnusného snu.

„Ale jo,“ na důkaz jsem do sebe náraz narážela tři lžice. (*Baculatko!*)

Když jsem dojedla, mlčky jsem jí podala talíř a zahleděla se z okna. Tma. Ta osvobozující tma. Jak bych chtěla zhasnout a znovu se v ní ocitnout. Nikdy mě neměly rády. Nikdo mě neměl rád. Ani já se neměla ráda. Protivila jsem se sama sobě.

„Co to máš zase s vlasy? Počkej, já ti je učešu,“ řekla máma a odešla pro kartáč. Jemně uchopila pramen mých havraních vlasů a začala je pomalu pročesávat.

„Máš tak krásné vlasy,“ říkala mi při tom. (*Hnusko!*)

„Ale nemám,“ namítala jsem.

„Jistěže máš. Moje krásná dcera má krásné vlasy-“

„Nejsem krásná!“ vykřikla jsem. Přestala mne česat, jak jsem ji vylekala. Z očí se mi řinuly slzy a zrychleně jsem oddechovala. „Nejsem krásná! Jsem odporná! Nenávidím se!“ vstala jsem ze židle a běžela k sobě do pokoje.

Plakala jsem, dlouho jsem plakala. Viděla jsem při tom ten jejich posměšný výraz v tom jejich pěkném obličejí. Viděla jsem můj bojácný pohled a neupravené, dlouhé zacuchané černé vlasy. Vlasy, které mi moje máma záviděla. Vlasy, které jsem já nenáviděla.

Zdálo se to jako věčnost, když jemně zaklepala na dveře. Vešla dovnitř a posadila se ke mně na postel. Zlehka mě objala.

„To bude dobrý,“ pošeptala mi a pak mlčela.

A v té chvíli, v té jedné kratičké chvíli, jsem pocítila touhu jí všechno říct. Podělit se s ní o svoje trápení. Přece by se mi ulevilo. Možná by mi mohla pomoci.

„Mami?“ začala jsem. Ten vřelý pohled mě doslova zahltil.

„Ano, miláčku?“

„Nech mě o samotě... A nerozsvěcuj světlo.“ A pak to bylo pryč. Ta šance odletěla. Už tu nebyla. Nevyužila jsem ji.

Máma se beze slova zvedla a zhasla na chodbě. Zase mě pohltila tma. Ta pokojná tma. Za pár chvil se ponořím do spánku, kde mě blondáté komando opět přijde navštívit.

Sám bych to nedokázal

Jan Mistr, IV. kategorie, 18 let,
Gymnázium, Kadaň

Pro život každého člověka je důležité, v jaké době, v které zemi a do jaké rodiny se narodil. A nelze opomenout ani vlastnosti, které mu osud nadělil do vínku. Každý máme tedy jen teoreticky stejné šance na to, abychom byli úspěšní a naše životy měly nějaký smysl. Valná část toho, co v životě skutečně dokážeme, závisí na nás samotných. Kolik píce a vytrvalosti dáme do práce, abychom došli k vysněnému cíli. Není to ale jen o nás samotných. Je to i o lidech v našem okolí, zda nás v našich přáních a plánech podpoří nebo ne.

Již od mala jsem byl jiný než ostatní. Vždycky jsem se něčím odlišoval, a to ze mě mnohdy dělalo černou ovci ve stádu ostatních dětí. Když nad tím ale s odstupem času přemýšlím, jsem vlastně rád, že to tak bylo.

Nejvíce bych měl za všechno poděkovat své mamce, která při mých snech vždy stála a nechala mi i volné pole působnosti na jejich vykonávání, byť mě usměrňovala. Věděla, co mě láká, baví, u čeho se vydržím soustředit, a tak jsem s ní již na přelomu svého třetího a čtvrtého roku začal opravdově vařit; kupodivu jsem se při krájení salámu či strouhání sýra pod jejím dohledem nikdy neřízl. Miloval jsem Vánoce, zadělávání těst a vyrábění cukroví. A v tomto útlém věku mi dokonce povolila sekat dřevo, sekerka nesměla být tupá. Někomu se to může zdát jako neuvážené, jinému jako prkotina, ale ruku na srdce, kolik rodičů by to svým dětem ve stejném věku povolilo? Osobně si myslím, že mnoho ne.

Ale nebyly to jen věci technického rázu, ve kterých mě moje mamka podpořila. Byly to i věci, které se týkaly mého vlastního myšlení a chování. Ve druhé třídě mě mamka dovedla do poradny. Nelíbila se jí má výslovnost některých hlásek, ani písemný projev, který mi činil nemalé problémy. Ve škole při doplňování vynechaných i/y totiž stačilo, abych přehlédl délku samohlásky a ze statného býka se stal státní býk. Mamka to však i později brala s humorem a říkala: „No není ta čeština krásná?“ V poradně mi

diagnostikovali mozkovou dysfunkci s poruchou koncentrace, krátkodobé paměti, jemné i hrubé motoriky a zejména dysortografii.

A nebyl to nikdo jiný než moje mamka, která se mnou pak různými metodami procvičovala udržení pozornosti, uvolňovací cviky atd. Hrál jsem si a nevěděl, že to není jen hra, když jsem stejně jako Popelka, ale bez pomoci holubů, vybíral několik druhů knoflíčků nebo promíchaných luštěnin. I když jsem si sám loupal skořápky z vajíčka uvařeného natvrdo, mělo to význam pro moje prstíky. Připadal jsem si důležitý, když mi mamka svěřila třídění drobných šroubků, netušil jsem, že je sesypala schválně pro procvičování méj jemné motoriky.

I ostatní cílená cvičení mi mamka podávala formou hry. V mnohém se to podobalo předškolní výchově, kterou jsme spolu dříve také dělali, jen to bylo mnohem náročnější. Z velkého množství zobrazených tvarů jsem vyhledával a označoval ty stejné nebo naopak různé, hledal jsem rozdíly na první pohled ve stejných obrázcích, prováděl nejrozumnější doplňování, spojoval po papíře různé rozmístěná čísla nebo vybarvoval políčka podle zadaných čísel, až ve vyznačené síti vznikl obrázek atd. Stačilo se splést a postavička nakonec měla paty špičkou dozadu. Těžké pro mě bylo rozlišování různých shluků písmen, např. BBPP, PBBP, BPPB nebo unun, nunu, uunn, apod., to byly lahůdky, navíc si neplést ani používání barev určených k vyznačení.

Snad nejtěžší pro mne ale bylo cvičení, kdy jsem si musel přesně zapamatovat různé umístění postupně až několika čar v obdélníčku, ten pak mamka něčím přikryla a já musel při současném opakování toho, co říká, do vedlejšího prázdného políčka namalovat co nejpřesněji to, co bylo v již zakryté předloze. Dvojic obdélníků bylo na stránce na dvě desítky, denní limit byl deset minut, někdy jsme udělali až dva papíry.

Časově náročné bylo i motorické procvičování seriality, které bylo nutné dělat sedm až deset minut denně po dobu tří měsíců, jedno zapomenutí znamenalo o týden déle cvičit. Například nejjednodušší sestava znamenala plesknout dlaněmi na stehna, ruce zkřížit na ramena a pak tlesknout dlaněmi před tělem. Současně jsem musel mluvit, ale ne odříkávat žádné básničky nebo naučené souvislé texty. Ještě šlo opakovat mamkou předříkávaná slova, horší bylo odpovídat na její otázky a soustředit se zároveň na pohyby rukou. Obtížnost sestav se stupňovala. Někdy si tato cvičení opakujeme a dost se přitom nasmějeme, protože zkoušíme jeden druhého, kdo dřív udělá chybu.

Dlouho mi také trvalo, než jsem se naučil skákat přes švihadlo nebo koordinovat pohyby končetin a dechu při plavání - o to větší radost jsme

později měli, když jsme se s mamkou pustili přes rybník, nebo když mě konečně pustila samotného.

Všechna prováděná cvičení nepředstavovala jen trénink na udržení koncentrace či procvičování motoriky, působila také na zlepšení paměti a vedla mě k samostatnému učení. Když ve třetí třídě zavedli jako první povinný cizí jazyk angličtinu, zapamatovat si anglická slovíčka, jak se píše a jak se vyslovují, byl pro mě běs a hrůza. Mamka mi k tomu z právě probíraných slovíček vytvářela něco na způsob pexesa. Na jedné kartičkách byla slovíčka v češtině a na druhých v angličtině. Mým úkolem bylo najít a správně složit dvojice kartiček s českým a anglickým textem.

Byly to hodiny a hodiny dřiny, a je těžké určit, jestli byly těžší pro mě nebo pro mamku. Až později jsem si totiž uvědomil, kolik času a energie do toho musela vložit. Jak dlouho jí jen trvalo, než připravila zmiňované obdélníčky, které musely mít přesně dané rozměry, předkreslila do nich potřebné čáry. Kolik knih přečetla o mých poruchách, aby se dozvěděla více informací a získala i nové náměty pro práci se mnou. Vždyť nás ale i ředitelka DYS-centra oba chválila.

Mamka toho pro mě udělala hodně, a v mnoha případech pro to okolní svět neměl pochopení, ať to byli spolužáci nebo dokonce učitelé, kterým například vadily vodící linky v sešitech, které mi mamka musela narýsovat.

Za to, kam jsem se dostal a co jsem již dokázal, musím poděkovat mamce, protože to byla ona, kdo při mně stál, pomáhal mi a povzbuzoval mě. Bez její trpělivé pomoci bych to nedokázal a nedostal se tam, kde teď jsem.

Totožná akce, rozdílná reakce

Lucie Tlustošová, IV. kategorie, 19 let,
Střední škola polygrafická, Olomouc

„Já... já totiž... musím ti něco říct. Mám tě fakt rád a chci, abys to věděla... A taky potřebuju trochu pomoci... takže, jo no, tak já teda... víš... já... já jsem gay.“ Řekl to nahlas. *Vážně jsem to řekl nahlas? Páni. Dejtehej. Proč se usmívá? Je to dobře?*

„To hodně vysvětluje,“ pošeptala.

„C-co?“

„Jsem fakt ráda, že jsi mi to řekl. A jsem taky hrdá. Víš, říct to takhle nahlas.“

„Takže je to v pohodě? Nebo je... víš, já asi pochopím, že...“

„Jsi můj nejlepší kamarád. A to nic nemění, jasný? A nebreč!“

„Ještě nikomu jsem to neřekl. Teda pokud nepočítám sebe v zrcadle. Ty jsi první. A vážně se mi ulevilo, že to bereš takhle. Měl jsem strach. Včera jsem se rozhodnul ti to říct. Od rána nejím a koušu si zase nehty. Koukej! A taky mě cuká v břiše. Už jsem to nemohl dál vydržet.“

Jana se usmála a objala Mírka.

„Nejsi v tom sám. Pomůžu ti s čímkoli.“

„No, chtěl jsem tě o něco poprosit.“

„Ano?“

„Říct to tobě bylo těžké. Ale věděl jsem, že to zvládnou. Abych se zase mohl cítit jako člověk a mohl dělat i jiné věci, než se jen hlídat, strachovat a schovávat, chci to večer říct i našim.“

„Mám ti připravit řeč?“ zasmála se.

„Ne tak úplně. Už ji mám vlastně připravenou. Dokonce sepsanou. Byl jsem tak nervózní, že bych to zapomněl, tak jsem si to napsal. Přečteš si ji?“

Mirek vytáhl z kapsy list pomačkaného papíru, který vypadal, jako by ho někdo držel celý den ve zpocených dlaních. Jana si také všimla dvou kaněk a uvědomila si, že inkoust rozpily slzy. Uchopila propisku a začala na papíře prepisovat fráze.

Tomáš si zavazoval tkaničky a koutkem oka zaznamenal zadek svého spolužáka. Hypnotizován se pootočil a prohlédnul si ho celý.

„Tak co, půjdete večer do Ěcéčka?“ zeptal se kluk, který právě přišel do šatny a v ruce si balil cigaretu.

Tomáš sebou polekaně škubnul a odvrátil zrak od svého skloněného spolužáka. *Všiml si toho?*

Na klukův dotaz se ozvalo hučení několika spolužáků. Jedni huhlali „jooo“ a druzí „néé“. Dohromady vznikl hluboko posazený šum a kluk se nedozvěděl, kdo večer přijde do klubu. Nevadilo mu to. Jen se uškíbl a podíval se na Tomáše.

„Ty vole, Tome, já zapomněl tu flešku.“

„To je jedno. Dones mi ji v pondělí.“ Tomáš chtěl co nejrychleji zmizet. Necítil se dobře a nepříjemný pocit se miliónkrát zvětšil, když viděl ten jeho škleb. Ten kluk si musel všimnout, jak si Tomáš prohlíží zadek svého spolužáka.

„Mám to nahoře ve třídě. Nechal jsem to pod lavicí. Pojd’.“

Mlčky došli do třídy a kluk opravdu vytáhl z prostoru pod lavicí malý černý kvádr. Tomášovi zase začalo tlouct srdce normální rychlostí. Natáhl ruku a usmál se. Kluk čekal přesně na tohle. Vpálil Tomovi pěstí do tváře. Tomáš se zapotácel a narazil zády do zdi.

„Promiň. Zapomněl jsem, že jsi z křehkého růžového porcelánu. Mohl ses nám tady rozpadnout.“

Tomáš se na něj vrhl, ale kluk byl o dost větší a taky silnější. Dostal pěstí do břicha a svalil se na zem. Supěl a svíjel se, dokud ho kluk nevytáhl na nohy. Tomáš se opřel o lavici a čekal, co udělá útočník.

„Dík za flešku. Napřed mě trochu zaskočilo, že je plná nahých chlápků a podobných prasáren. Ale pak jsem si řekl, klídek kámo. Tohle není nic, co by se z lidí nedalo dostat s malou pomocí.“

Tomášovi se zatočila hlava. *Jsem kretén!* Vždycky vymazal obsah flešky, historii v prohlížeči, galerie v telefonu, než někomu něco půjčil. *Jak jsem mohl zapomenout?*

„Prosím, neříkej to nikomu. Já takovej nejsem. Chtěl jsem něco zkusit a...“

Plesk. Na jeho tvář dopadla dobře mířená facka.

„Tak mi aspoň nelži, já se ti tu snažím pomoci. Už jsem mluvil s klukama, my to z tebe dostaneme, kámo.“

„S klukama? S jakýma?“

„No se všema. Hele, musím jít. Ale díky za tu flešku.“

Tomáš se sesunul k zemi. Chtěl brečet, ale bál se, že už nebude moci přestat. Chtěl odejít, ale bál se, že se mu podlomí nohy. Chtěl zmizet. Ruce

se mu klepaly, když se chytil židle. Postavil se a popošel ke zdi. Bílá barva ho provokovala. Rozmáchl se a udeřil pěstí. Znovu a znovu. Nevnímal ostrou bolest, necítil rozbité klouby, neviděl červenou skvrnu na zdi. Začal brečet. Vzlykal jako malý kluk. Ramena se mu divoce zvedala a klesala. Nemohl ani popadnout dech. Utíkal pryč. Běžel chodbou, klopýtal po schodech, dorazil ke dveřím. Prudce je rozrazil, až slyšel podivné křupnutí v pantech. V kapse u bundy začal hledat klíče k autu. Utíkal rychleji. Chtěl utéct před světem, před sebou. Dorazil k autu a zastavil se, jako by vrazil do průhledné zdi.

Na kapotě auta se skvěl růžový nápis „buzna“. *To nic, seškrábnu to. Nalakuju to znova.* Uklidňoval sám sebe a snažil se zklidnit dech. V kapse mu zabzučel telefon. Vytáhnul mobil s poškrabaným displejem a přečetl si příchozí zprávu od otce: „Kde jsi? Už jsem venku z práce tak pohni a dojeď pro mě!“

Mirek vešel do obývacího pokoje a uviděl své rodiče posazené na gauči. Otec se zaujatě díval na dokument z prostředí Nového Zélandu a matka si četla v tlusté knize od autora, jehož jméno Mirek nikdy neslyšel. Mirek se cítil příšerně. Papír s přichystanou řečí zahodil a rozhodl se improvizovat. I tak bude úspěch, pokud vůbec něco řekne a nesesype se.

Přetáhl si křeslo, aby dobře viděl na oba rodiče a zároveň tak, aby mohl ještě utéct pryč. Zhluboka se nadechl a vydechl. Představoval si, že při výdechu z něj odchází i nervozita a strach. Založil ruce a překřížil nohy, aby zakryl, jak se třesou.

„Jsi v pořádku? Nevypadáš moc dobře. Nesnědl jsi něco?“ matka zvedla oči od knihy a zadívala se synovi do tváře.

„Jsem v pohodě. Jen vám chci něco říct.“ začal Mirek.

„Co se děje?“ zeptal se otec.

„Já... ehm... no, víte... napřed jsem si nebyl jistej, ale teď jo. Já...“ Mirek se zakoktal a nedokázal už říct ani hlásku. Vycházelo z něj jen nesrozumitelné syčení. Matka mu položila ruku na koleno. Mirek zakroutil hlavou. V očích se mu začaly lesknout slzy. Nádech a výdech. *Dělej, řekni to, nech toho, nezmatkuj, dělej, tak jim to řekni. Jen to řekni, dvě slova: jsem gay. Řekni to! Teď už nemůžeš vycouvat. Mirku, ty idiote! Řekni to, řekni to, řekni to. Já jsem...*

„Gay. Jsem gay.“ řekl, jak nejrychleji dovedl a zadíval se do země. Slzy mu stékaly přes tváře k ústům. Zaslechl vrzání pružin v gauči a pocítil teplou dlaň na svém rameni.

„My víme,“ odpověděla matka a pohládila syna po hlavě. Ten zvedl zrak a zvědavě povytáhl obočí. Tuhle reakci nečekal.

„No, jen vzpomínej na své oblíbený hračky,“ řekl otec. Mirek se zamyslel a vzpomněl si na medvěda v šatičkách.

„A nebyly to jen hračky,“ zasmál se otec. *Jo, koukal jsem se na krasobruslení. A chtěl jsem k Vánocům boty na podpatku.*

„Milujeme tě, Mirku.“

„Koukej. Nechci ti lhát, nebyl jsem úplně nadšeněj, když mi došlo, že věci jsou takový. Ale jsi můj syn. A jestli jsi šťastný takhle? Tak je to správný.“ Mirek si rukávem otřel slzy a vrhl se otcí do náruče.

Auto zatočilo na křižovatce doprava. Tomáš křečovitě svíral volant a přemýšlel. *Řeknu, že si kluci udělali prdel. Řeknu, že to byl nějaký hajzlík, a zítra si to s ním hodlám vyřídit.* Osušil si slzy a zatočil na příjezdovou cestu k továrně. Zachytil první zvědavé a udivené pohledy mužů odcházejících z práce. Dveře auta se otevřely a na sedadlo dopadl přímo obrovský muž v montérkách.

„Co to máš za novou ozdobu na kapotě, cha cha.“ Tomův otec se smál a ukazoval na růžový nápis.

„Nějakej vůl ze školy. Nevím, kdo to byl.“

„Tak si to zjisti, jasný? Osobně ti to seškrábe. Ale je to sranda. No, nemysli si. My jsme dělávali to samé, když nás někdo našťval.“

Není to sranda, tati. Já jsem totiž buzna. Tomáš se pokusil o úšklebek. Z příjezdové cesty vyjeli mlčky.

„Tati, máš nějakou barvu, kterou bych to mohl zamalovat?“

„Mám. Ale ty to dělat nebudeš. Zjistíš, kdo to byl a udělá to on, jasný?“

„Jak mám zjistit, kdo to byl? Mohl to být kdokoli ze školy a nikdo ho nemusel vidět.“

„Byl to někdo, koho jsi nasral v poslední době.“

„Nikoho jsem nenašťval.“

„Tak to byla nějaká buzna.“

„Co?“

„Dává to smysl. Chápej, on je teplej a potřebuje to někde vyjadřovat. Zjistí, kdo je u vás homokláda, jasný?“

Tomáš se v okamžiku zpotil, jako by v autě bylo přes třicet stupňů. Stěží udržel volant a ucítil, jak se mu v krku usazuje něco těžkého. V očích ho zaštipaly slzy.

„Nikdo u nás... Tati, byl to někdo, kdo si chtěl udělat srandu. Pochybuj, že by si nějaký gay potřeboval psát po cizích autech.“

„Co ty o nich víš? Oni dělaj divný věci.“

„A co ty o nich víš?“

„No, že jsou rozhodně schopný počmárat někomu auto.“

„Tojepíč...“

„Nemluv se mnou takhle! O co ti jde? Zakládáš nějakou elitu na podporu duhovejch panáčků, nebo co?“

„To já jsem buzna. Proto mi to tam napsali! Protože jsem buzna. Chápeš? Já jsem buzna,“ rozkřičel se Tomáš a zastavil auto na krajnici. Otec seděl mlčky s pootevřenou pusou a sledoval syna, jak vystupuje z auta, prská dveřmi a utíká pryč.

Otec se domů vrátil až pozdě v noci. Jeho tělo ovládaly litry piva a panáky vodky. Cestou do postele smetl ze stolu v kuchyni ubrus a s ním i všechny věci jako pepřenku, solničku, skleničku s vodou a útržek papíru s nápisem: Tati, je mi hrozně líto, že jsem tě zklamal.

„Ahoj, tohle je ode mě střela do prázdna. Dávám na svůj instinkt. Pokud tě to, co teď řeknu, urazí nebo pohorší, tak se ti moc omlouvám. Jsem v tomhle nový. Teprve dva měsíce, abych řekl pravdu. Takže... Můžu tě pozvat na panáka?“ Mirek se usmíval na chlapce před sebou a doufal, že mu odpoví ano. *Ať klidně řekne, že ne. Jen ať je gay, prosím. Jestli je tohle další hetero kluk, kterého zvu na panáka, tak už jsem fakt marnej případ.* Ale tenhle kluk se naštěstí usmál. Pokynul Mirkovi, aby si přisednul k jeho stolu, kde seděl sám.

„Jak jsi to na mně poznal?“ zeptal se Tomáš.

„Upřímně? Vůbec nijak. Prostě jsem to zkusil, vůbec nevím, jak to vzájemný poznávání funguje. Já to prostě neumím. Tohle byla náhoda. Ale jsem hrozně rád, že jsi. Asi moc mluvím, co? Dal by sis teda něco?“

„Promiň, já nepiju. Ale mohl bych tě pozvat na něco jiného. No, vlastně bych tě mohl pozvat do jiného světa.“ Tomáš sáhl do kapsy a vyndal sáček s bílými krystalky.

„Ne, díky. Tohle ne. A ty bys asi taky neměl.“

„Neměl bych. Ale ten svět, ten druhý, ten lepší...“

„Před čím utíkáš?“

„Ptáš se mě, před čím utíkám? No, ty bys to měl vědět stejně dobře jako já.“

„Proč?“

„Aha. Takže hádám, že doma dobrý? Tvoje máma je ráda, že jí pomáháš vybírat oblečení a hodnotí tvoje krasavce. Tvůj táta byl už míň nadšený, ale tak co. Jseš jeho synáček, že? Můj otec už je dva měsíce v kuse na šrot. A co ve škole? Máš někoho, kdo tě drží, a ti ostatní tě prostě neřeší? Aha. No, tak já denně schytávám pěstí nebo mi počmáraj auto. A co ty? Jo, ty jsi rád, že víš, kdo jsi, co? Ale já? Já se ptám. Každý den se ptám: Proč já? Víš co? Jsem pěkně nasranej na tenhle svět. A nestydím se za to, že chci utéct pryč.“

„Nejsi naštvaný. Jsi zraněný. A tak se bráníš jako raněné zvíře. Ale najde se někdo, kdo ti pomůže, vyléčí tě a ty začneš být hrdý na to, kdo jsi. Vážně.“ „Běž pryč.“ odsekl Tomáš. Mirek se zvedl, smutně pohlédl na Tomáše a odešel.

Mirek si ve svém životě několikrát na Tomáše vzpomněl. Přemýšlel, kde je, co dělá a jestli mu již někdo projevil úctu. On sám prožil několik vztahů. Některé šťastnější, jiné méně šťastné. Až se zcela náhodou seznámil s mužem, kterého následně požádal o ruku.

Tomášův život byl méně šťastný a podstatně kratší. Od setkání s Mirkem uplynul měsíc a Tom stále nedokázal čelit nepřítelům. Zostudili ho a sebrali mu poslední zbytečky sebeúcty. Využíval drogy jako dopravní prostředek, který ho dopravil do jiného světa bez posměšků a hanby. Nakonec si uvědomil, že mu již nestačí ani tento svět. Stoupl si na zábradlí, roztáhl paže a odletěl do úplně jiného světa.

III. kategorie (15 - 17 let)

Místo	Jméno narozen(a)	Téma	Název práce	Adresa školy, jméno vyučující
1. místo	neuděleno			
2. místo	Anna Rodová *1997	Pomoc druhým	Týrání	Gymnázium Zikmunda Wintra, Nám. Jana Žižky 186, 269 19 Rakovník (<i>Středočeský kraj</i>)
2. místo	Jana Habigerová *1998	Lidská důstojnost a sebeúcta	Život s lidskou důstojností	Gymnázium, Masarykovo nám. 8, 787 58 Šumperk (<i>Olomoucký kraj</i>)
3. místo	Tereza Brancuská *1997	I malá pomoc je důležitá	Stojí to za to?	Gymnázium, Mozartova 449, 530 09 Pardubice (<i>Pardubický kraj</i>)
3. místo	Šárka Kučerová *1997	Rozvoj je chápán jako proces zlepšování...	Svět uvnitř mé hlavy	Konzervatoř, Kopeckého sady 10, 301 00 Plzeň (<i>Plzeňský kraj</i>)
3. místo	Tereza Kreuzigerová *1997	Kdo nedělá nic pro druhé, nedělá nic pro sebe	Kdo nedělá nic pro druhé, nedělá nic pro sebe	Gymnázium a SOŠ ekonomická, Pivovarská 69, 385 01 Vimperk (<i>Jihočeský kraj</i>)
Čestné uznání	Michal Šmíd *1998	Spolupráce-přátelství –osobní růst	Všude dobře...	Gymnázium Zikmunda Wintra, Nám. Jana Žižky 186, 269 19 Rakovník (<i>Středočeský kraj</i>)
Čestné uznání	Anna Melicharová *1997	Každý má právo na život v souladu s lidskou důstojností	Co dělá člověka člověkem	SOŠ, Masarykova 101, 763 26 Luhačovice (<i>Zlínský kraj</i>)
Čestné uznání	Karolína Švandová *1998	Nejsem zbytečný, mám lidskou důstojnost	Edlösung der Judenfrage	Gymnázium, Tylova 271. 258 01 Vlašim (<i>Středočeský kraj</i>)

IV. kategorie (18 - 20 let)

Místo	Jméno narozen(a)	Téma	Název práce	Adresa školy, jméno vyučující
Zvláštní cena starosty Ivančic	Marek Mikulec *1995	Rozvoj	Rozum a dítě, příběh o seberozvoji	Gymnázium Matyáše Lercha, Žižkova 980/55, 616 00 Brno (<i>Jihomoravský kraj</i>)
1. místo	Valerie Fišrová *1997	Spolu to dokážeme	Neboj, beruško, my to spolu zvládneme	VOŠ a SŠ, Emy Destinové 395, 370 05 České Budějovice (<i>Jihočeský kraj</i>)
2. místo	Vendula Holoubková *1995	Sebeúcta je pověst, jakou máš sám o sobě	Tma	Gymnázium Matyáše Lercha, Žižkova 980/55, 616 00 Brno (<i>Jihomoravský kraj</i>)
3. místo	Jan Mistr *1996	Sám bych to nedokázal	Sám bych to nedokázal	Gymnázium, 5. Května 620, 432 01 Kadaň (<i>Ústecký kraj</i>)
Čestné uznání	Veronika Soukupová *1996	Pamatujte na účtu k sobě	Vysklená slova	Gymnázium Matyáše Lercha, Žižkova 980/55, 616 00 Brno (<i>Jihomoravský kraj</i>)
Čestné uznání	Lucie Tlustošová *1996	Lidé potřebují respekt a sebeúctu	Totožná akce, rozdílné reakce	SŠ polygrafická, Střední novosadská 87/53, 779 00 Olomouc (<i>Olomoucký kraj</i>)

Statistika

Kategorie	Počet prací v ÚK	Počet cen (včetně zvláštních)	Čestná uznání
I.	20	1	3
II.	25	4	3
III.	29	5	3
IV.	20	3+1	2
Celkem	94	14	11

Europe
LEGEND

- National Capital
- City
- Mountain Peak
- National Boundary
- Latitude / Longitude Line
- Prime Meridian

200 Miles
200 Kilometers

visual voyage
Brunswick Lane • Deland, FL 32724
UNIVERSAL MAP™ ALL RIGHTS RESERVED.
THIS PRODUCT, IN PART OR IN WHOLE, IS STRICTLY PROHIBITED.
2019-27

Literární a výtvarná soutěž Evropa ve škole
Sborník vybraných literárních prací
Redakce: Mgr. Barbora Šteřlová
Vydal: © Národní institut pro další vzdělávání
Senovážné nám. 25, Praha 1
Počet kusů: 200

ISBN: 978-80-87449-95-0